

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ
ХУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.27.06.2017.Yu.22.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

ХУДАЙБЕРГЕНОВ БЕХЗОД БАХТИЁРОВИЧ

БАНКРОТЛИК ТАОМИЛИ СИФАТИДА СУД САНАЦИЯСИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

12.00.03 – Фуқаролик ҳуқуқи. Тадбиркорлик ҳуқуқи.
Оила ҳуқуқи. Халқаро хусусий ҳуқуқ

юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ

Тошкент – 2019

Докторлик диссертацияси автореферати мундарижаси

Оглавление автореферата докторской диссертации

Content of the abstract of doctoral dissertation

Худайбергенов Бехзод Бахтиёрович

Банкротлик таомили сифатида суд санациясини такомиллаштириш 3

Hudaybergenov Behzod Bahtiyorovich

Improving judicial sanitation as bankruptcy procedure 23

Худайбергенов Бехзод Бахтиёрович

Совершенствование судебной санации как процедуры банкротства 41

Эълон қилинган ишлар рўйхати

Список опубликованных работ

List of published works 45

ХУДАЙБЕРГЕНОВ БЕХЗОД БАХТИЁРОВИЧ

БАНКРОТЛИК ТАОМИЛИ СИФАТИДА СУД САНАЦИЯСИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

12.00.03 – Фуқаролик ҳуқуқи. Тадбиркорлик ҳуқуқи.
Оила ҳуқуқи. Халқаро хусусий ҳуқуқ

юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ

Тошкент – 2019

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида В2017.3.PhD/Үн93 рақам билан рўйхатга олинган.

Докторлик диссертацияси Тошкент давлат юридик университетида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус (резюме)) Илмий кенгаш веб-саҳифасида (www.tsul.uz) ва «ZiyoNET» Ахборот-таълим порталида (www.ziynet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Синдаров Комил Ойдинович
юридик фанлар доктори

Расмий оппонентлар:

Рустамбеков Ислонбек Рустамбекович
юридик фанлар доктори, доцент

Азизов Худойкул Тожиевич
юридик фанлар номзоди, доцент

Етакчи ташкилот:

Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети

Диссертация ҳимояси Тошкент давлат юридик университети ҳузуридаги DSc.27.06.2017.Үн.22.01 рақамли Илмий кенгашнинг 2019 йил 9 август соат 14:00 даги мажлисида бўлиб ўтади (Манзил: 100047, Тошкент шаҳар, Сайилгоҳ кўчаси 35. Тел.: (998971) 233-66-36; факс: (998971) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

Диссертация билан Тошкент давлат юридик университети Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (879-рақам билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100047, Тошкент шаҳар, А.Темур кўчаси 13. Тел.: (998971) 233-66-36).

Диссертация автореферати 2019 йил 26 июлда тарқатилди.
(2019 йил 26 июлдаги 3-рақамли реестр баённомаси).

Н.С.Салаев

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш раиси, юридик фанлар доктори, доцент

Б.Т.Мусаев

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш котиби, юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)

Н.Ф.Имомов

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш қошидаги Илмий семинар раиси, юридик фанлар доктори, профессор

КИРИШ (Докторлик диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунёда тадбиркорлик субъектларини банкротликдан сақлаб қолиш ва уларни соғломлаштиришнинг ҳуқуқий асосларини белгилаш масаласи бозор муносабатлари шароитида тобора долзарб аҳамият касб этмоқда. Жаҳон банкининг «Бизнес юритиш – 2019» ҳисоботида тўловга қобилиятсизликни ҳал қилиш (resolving insolvency) индикатори бўйича 190 та давлатнинг ҳуқуқий асослари таҳлил қилинган бўлиб, унга кўра норматив-ҳуқуқий базанинг самарадорлиги 16 баллни, қарздорни соғломлаштириш таомилларини қўллаш индекси 3 баллни ташкил этиши лозим¹. Ҳисоботда келтирилган кўрсаткичларнинг банкротликни олдини олиш билан боғлиқлиги тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги миллий ҳуқуқий асосларни жаҳон стандартлари билан бирхиллаштириш, суд санацияси орқали қарздор тўлов қобилиятини тиклашга қаратилган нормаларни янада такомиллаштириш зарурати мавжудлигидан далолат бермоқда.

Жаҳонда суд санациясини ҳуқуқий тартибга солишнинг ўзига хослигидан келиб чиққан ҳолда ушбу соҳани такомиллаштиришнинг илмий йўналишларини ишлаб чиқишга алоҳида аҳамият берилмоқда. Жумладан, суд санациясининг тўловга қобилиятсиз қарздорга нисбатан жорий қилинишини ҳисобга олиш, суд санацияси даврида қарздор ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, кредиторлар талабларини адолатли ва тўлиқ қаноатлантириш мақсадида суд санациясини қўллашнинг янада самарали механизмларини ишлаб чиқиш, суд санациясини қўллашга оид норматив-ҳуқуқий базани тизимлаштириш, ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштириш билан боғлиқ масалаларни илмий тадқиқ этиш муҳим аҳамиятга эга.

Республикамызда тадбиркорлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, мулкнинг дахлсизлигини таъминлаш, фуқаролик ҳуқуқларини тўсқинликсиз амалга оширишда банкротликни олдини олиш ва қарздор тўлов қобилиятини тиклашга алоҳида эътибор берилиб, қатор мақсадли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Бугунги шароитда қарздор корхонанинг банкрот бўлишидан кўра, уни сақлаб қолиш иқтисодий ва ижтимоий жиҳатдан фойдалидир. Банкротлик тўғрисидаги ишда қўлланиладиган суд санацияси таомили қарздорни соғломлаштириш ва кредиторлар талабларини қондиришдаги муҳим таомиллардан бири ҳисобланади. Шунга боғлиқ равишда, «хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес ривожини йўлидаги барча тўсиқ ва чекловларни бартараф этиш, унга тўлиқ эркинлик бериш» иқтисодий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишларидан бири сифатида белгиланиб, бу соҳани тадқиқ этиш муҳим аҳамият касб этмоқда².

¹ <http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2019>

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.

Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси (1995, 1996) Иқтисодий процессуал кодекси (2018), Солиқ кодекси (2007), Жиноят кодекси (1994), Ўзбекистон Республикасининг «Банкротлик тўғрисида»ги Қонуни (2003), Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги (2017) Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Давлат активларини бошқариш, монополияга қарши курашишни тартибга солиш тизимини ва капитал бозорини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги (2019) Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Жаҳон банки ва Халқаро молия корпорациясининг «Бизнес юритиш» йиллик ҳисоботида Ўзбекистон Республикасининг рейтингини янада яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги (2018) қарори, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Банкротлик таомилларини янада соддалаштириш ва суд бошқарувчилари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги (2019) қарори, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Иқтисодий ночор корхоналарнинг суд бошқарувчилари фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори (2004) ва мавзуга оид бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган вазифаларни амалга оширишга ушбу диссертация тадқиқоти муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига боғлиқлиги. Мазкур тадқиқот республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. Демократик ва ҳуқуқий жамиятни маънавий-ахлоқий ва маданий ривожлантириш, инновацион иқтисодиётни шакллантириш устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Тўловга қобилиятсизликни ҳуқуқий тартибга солиш масалалари мамлакатимизнинг олимларидан – Ҳ.Р.Раҳмонкулов, И.Б.Зокиров, О.Окюлов, Ш.Н.Рузиназаров, К.О.Синдаров, С.С.Гулямов, И.И.Насриев, Х.Т.Азизов, Ф.Ҳ.Отахонов, А.Х.Шукуруллаев, Б.Б.Самарходжаев, С.Б.Холбаев, И.И.Таджиев, Н.В.Лопаетова, У.Н.Дўстов, Ф.Б.Ибраторова, А.М.Максудов, З.С.Умаров ва бошқаларнинг илмий ишларида муайян даражада кўриб чиқилган.

Илмий ишлар банкротликнинг ҳуқуқий табиати, банкротлик тўғрисидаги ишларни судда кўришнинг умумий масалаларига бағишланган бўлиб, қарздор тўлов қобилиятини тиклашга қаратилган суд санацияси таомили комплекс тадқиқ қилинмаган.

Хорижий мамлакатларда суд санацияси ва тўловга қобилиятсизликни бартараф қилишнинг назарий-ҳуқуқий жиҳатлари S.Smид, W.Breuer, S.Aktan, A.Keay, P. Walton, J.Ames, Douglas G.Baird, L.Fei, Jurinski J.J томонидан ўрганилган бўлса, МДҲ мамлакатларида Т.П.Шишмарева, М.В.Телюкина, В.В.Степанов, В.Н.Ткачев, Е.Ю.Пустовалова, В.Ф. Попондопуло, Е.С.Юлова, Г.А.Плиев,

С.А.Карелина, К.Б.Кораев, Н.А.Емелькина, Ш.Е.Эрлих, С.Б.Сарбаш, О.В.Сысоева, К.Д.Полевая ва бошқа олимлар томонидан тадқиқ қилинган¹.

Мамлакатимизда суд санациясини ҳуқуқий тартибга солишга оид алоҳида монографик тадқиқот олиб борилмаган.

Диссертация мавзусининг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги. Диссертация мавзуси Тошкент давлат юридик университетининг илмий-тадқиқот ишлари режасига киритилган ва «Тадбиркорлик субъектлари фаолияти эркинлигининг кафолатлари ва ҳуқуқий ҳимоя тизимини янада мустаҳкамлаш масалалари» ва «Тадбиркорлик фаолиятида корпоратив бошқарувнинг ҳуқуқий масалалари» илмий тадқиқотларининг устувор йўналишлари доирасида амалга оширилган.

Тадқиқотнинг мақсади банкротлик таомили сифатида суд санациясини ҳуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш ва уни қўллаш амалиёти самарадорлигини оширишга қаратилган таклиф ва тавсияларни ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

суд санациясининг назарий-ҳуқуқий тавсифи ва тўловга қобилиятсизликни бартараф қилишдаги аҳамиятини таҳлил қилиш;

тўловга қобилиятсизлик (банкротлик) ҳуқуқининг ривожланиши ва унда қарздор тўлов қобилиятини тиклаш масалаларини тадқиқ қилиш;

суд санацияси қўлланиладиган шасхлар доираси ва тўловга қобилиятсиз қарздорнинг ҳуқуқий ҳолатини таҳлил қилиш ва хулосалар ишлаб чиқиш;

суд санациясини қўллаш механизмларини ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солишни таҳлил қилиш ва уни мақбуллаштириш билан боғлиқ таклифлар бериш;

суд санацияси чора-тадбирларини ҳуқуқий тартибга солишнинг ўзига хослигини таҳлил қилиш;

суд санацияси ва ташқи бошқарув таомилларининг ўзаро нисбати ва уларни оптималлаштириш масалалари бўйича хулосалар тақдим қилиш;

суд санацияси даврида кредиторлар, қарздор таъсисчилари (иштирокчилари) ёки мол-мулки эгаси ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг ўзига хос хусусиятларини ўрганиш;

суд санациясини ўтказишга оид суд амалиёти ва суд бошқарувчиси (санация қилувчи бошқарувчи) фаолиятини такомиллаштириш бўйича тавсиялар бериш.

Тадқиқотнинг объекти банкротлик таомили сифатида суд санациясини қўллаш билан боғлиқ ҳуқуқий муносабатлар тизими ҳисобланади.

Тадқиқотнинг предмети банкротлик таомили сифатида суд санациясини қўллашга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, қонунни

¹ Мазкур олимлар асарларининг тўлиқ рўйхати диссертациянинг фойдаланилган адабиётлар рўйхатида келтирилган.

қўллаш амалиёти, хорижий мамлакатлар қонунчилиги ҳамда юридик фанда мавжуд бўлган концептуал ёндашувлар, илмий-назарий қарашлар ва ҳуқуқий категориялардан иборат.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот олиб боришда тарихий, тизимли-тузилмавий, қиёсий ҳуқуқий, мантиқий, социологик, индукция ва дедукция, статистик маълумотлар таҳлили каби усуллар қўлланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

қарздорнинг молиявий аҳволи ҳақидаги маълумотларни кредиторларга тақдим қилиш лозимлиги ва қарздорни банкрот деб топиш тўғрисидаги қарорга шикоят билдириш мумкинлиги асосланган;

қарздорни соғломлаштириш мақсадида банкротлик тўғрисидаги иш қўзғатилишидан олдин тузилган бир кредиторнинг бошқа кредиторлардан устун бўлишига олиб келадиган битимларни ҳақиқий эмас деб топиш зарурлиги асосланган;

банкротлик тушунчасини халқаро стандартларга мослаштириш, кредиторлар талабларини қаноатлантириш билан боғлиқ муносабатларга тўловга қобилиятсизлик тушунчасини татбиқ қилиш мақсадга мувофиқлиги асосланган;

кредиторлар йиғилишининг қарорига мувофиқ суд санациясини жорий этиш ва ўтказиш, суд санацияси режаси айрим тоифадаги кредиторлар томонидан маъқулланиши лозимлиги асосланган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

республикамизда тўловга қобилиятсизлик соҳасидаги ижтимоий муносабатларни комплекс ҳуқуқий тартибга солинишини такомиллаштириш, шунингдек мазкур соҳани ҳуқуқ соҳалари доирасида ўрганиш ва ривожланиш йўналишларини белгилаш мақсадида «Тўловга қобилиятсизлик (банкротлик) ҳуқуқи» янги ҳуқуқ институти сифатида асослантирилган;

суд санацияси тугатилаётган ва ҳозир бўлмаган қарздор, шунингдек фуқароларга нисбатан жорий қилинмаслиги таҳлил қилинган;

қарздор ва кредиторнинг қарздорга нисбатан суд санациясини қўллаш ҳақида судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга бўлиши зарурлиги асосланган;

суд санациясини қўллашда муҳим босқич бўлган кузатув таомилини ўтказишга доир бир-бирига зид нормаларни мақбуллаштириш бўйича хулосалар берилган;

қарздор тўловга қобилиятини тиклашга қаратилган чоратадбирларни белгилаш ва самарали қўллашнинг ҳуқуқий асослари таҳлил қилинган;

қарздор тўлов қобилияти тикланганда ва кредиторлар талаблари қаноатлантирилганда суд бошқарувчиларини рағбатлантириш бўйича хулосалар ва тавсиялар берилган.

Ўзбекистон Республикасининг «Тўловга қобилиятсизлик тўғрисида»ги Қонуни лойиҳаси (ўзбек ва рус тилларида), «Суд бошқарувчилари тўғрисида»ги низом лойиҳаси, «Суд бошқарувчиларини

аттестациядан ўтказиш тўғрисида»ги низом лойиҳаси, «Тўловга қобилиятсизликни яшириш ва қасддан банкротликка олиб келиш аломатларини аниқлаш қоидалари» лойиҳаси, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг «Тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги қонун ҳужжатлари нормаларини судлар томонидан қўллашнинг айрим масалалари ҳақида»ги қарори лойиҳаси ва уларнинг қиёсий жадваллари ишлаб чиқилган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Тадқиқот натижалари миллий қонун нормалари, ривожланган давлатлар тажрибаси, қонунни қўллаш амалиёти, социологик тадқиқотлар, статистик маълумотларни таҳлил қилиш натижалари умумлаштирилиб, тегишли ҳужжатлар билан расмийлаштирилган. Хулоса, таклиф ва тавсиялар апробациядан ўтказилиб, уларнинг натижалари етакчи миллий ва хорижий нашрларда эълон қилинган. Олинган натижалар амалиётга жорий қилинган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот ишида илгари сурилган таклифлар ва илмий хулосалардан илмий-тадқиқот ишлари олиб боришда, ўқув жараёнида, қонун ижодкорлиги жараёнида фойдаланиш мумкин. Тадқиқот натижасида ишлаб чиқилган таклифлар амалдаги қонун ҳужжатлари мониторингини амалга ошириш ва уларни такомиллаштиришда ижобий самара беради.

Диссертацияда баён этилган қоидалар, чиқарилган хулосалар, ишлаб чиқилган таклиф ва тавсиялардан ушбу муаммога доир илмий тадқиқотлар ўтказишда, амалдаги тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги қонунчиликни такомиллаштиришда, шунингдек тадбиркорлик ҳуқуқи, корпоратив ҳуқуқ модулларини ишлаб чиқиш ва уларни юриспруденцияга ихтисослашган олий ва ўрта махсус таълим муассасаларининг ўқув жараёнида, ўрганилган муаммога оид ўқув адабиётларини тайёрлашда фойдаланилиши мумкин.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Банкротлик таомили сифатида суд санациясини такомиллаштириш тадқиқоти бўйича олинган илмий натижалар асосида:

кредиторларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишни такомиллаштириш, қарздорнинг молиявий аҳволи тўғрисидаги ахборотни ҳар қандай кредиторга унинг ёзма сўрови олинган вақтдан бошлаб ўн кун ичида тақдим этиш, кредиторга қарздорни банкрот деб топиш тўғрисидаги қарорга эътироз билдириш ҳуқуқини бериш билан боғлиқ таклифлар Ўзбекистон Республикаси «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг 19-моддаси учинчи қисми ва 51-моддаси учинчи қисмларини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Бюджет ва иқтисодий ислохотлар қўмитасининг 2019 йил 31 майдаги 04/1-06-76-сон хати). Ушбу таклифлар қарздорнинг молиявий аҳволи ва ўз фаолияти ҳақидаги ахборотни кредиторга тақдим этиб бориш ва банкротлик тўғрисидаги ишда қатнашувчи шахсларнинг бузилган ҳуқуқлари тикланишини ҳуқуқий тартибга солишга хизмат қилган;

қарздорни соғломлаштириш мақсадида банкротлик тўғрисидаги иш қўзғатилишидан олдин тузилган бир кредиторнинг бошқа кредиторлардан устун бўлишига олиб келадиган битимларни ҳақиқий эмас деб топишни ҳуқуқий тартибга солишга доир таклифлар Ўзбекистон Республикасининг «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги қонун лойиҳасини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Хусусийлаштирилган корхоналарга кўмаклашиш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасининг 2018 йил 28 сентябрдаги 2308/04-16-2-сон хати). Ушбу таклифлар банкротлик тўғрисидаги ишда қарздор тўлов қобилиятини тиклаш ва кредиторлар талаблари қаноатлантирилишини таъминлашга хизмат қилади;

банкротлик тушунчасини халқаро стандартларга мослаштириш билан боғлиқ таклифлар Ўзбекистон Республикасининг «Тўловга қобилиятсизлик тўғрисида»ги қонуни лойиҳасини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Давлат активларини бошқариш агентлигининг 2019 йил 10 апрелдаги 1061/03-23-сон хати). Ушбу таклифлар қарздорни соғломлаштириш ва банкрот деб топиш билан боғлиқ муносабатларга тўловга қобилиятсизлик тушунчасини татбиқ қилиш ва тугатишга доир иш юритиш таомили қўлланилган ҳолатлардагина банкротлик тушунчасидан фойдаланишни ҳуқуқий тартибга солишга хизмат қилади.

суд санацияси ёки ташқи бошқарув режасини маъқуллашда кредиторларни тоифаларга ажратиш ва ҳар бир кредитор гуруҳининг овозларини алоҳида ҳисоблаш, банкротлик таомилларини ўтказиш муддатларини соддалаштиришга доир таклифлар Ўзбекистон Республикасининг «Тўловга қобилиятсизлик тўғрисида»ги қонуни лойиҳасини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Давлат активларини бошқариш агентлигининг 2019 йил 10 апрелдаги 1061/03-23-сон хати). Ушбу таклифлар кредиторлар манфаатлари тўқнашувини адолатли ҳал қилиш, банкротлик тўғрисидаги ишда қарздор ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш имконини беради.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Мазкур тадқиқот натижалари 6 та илмий анжуманда, жумладан, 3 та халқаро, 3 та Республика илмий-амалий анжуманларида муҳокамадан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича жами 33 та илмий иш, жумладан, 1 та монография, 1 та ахборот-таҳлилий материал, 31 та илмий мақола (3 таси хорижий нашрларда) чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация таркиби кириш, учта боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат. Диссертациянинг ҳажми 145 бетни ташкил этган.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириш** (докторлик диссертацияси аннотацияси) қисмида тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурати, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига боғлиқлиги, тадқиқ этилаётган муаммонинг ўрганилганлик даражаси, диссертация мавзусининг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги, тадқиқотнинг мақсад ва вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, тадқиқотнинг илмий янгилиги ва амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги, тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти, уларнинг жорий қилинганлиги, тадқиқот натижаларининг апробацияси, натижаларнинг эълон қилинганлиги, диссертациянинг ҳажми ва тузилиши ёритиб берилган.

Диссертациянинг «**Суд санацияси банкротлик таомилининг ҳуқуқий генезиси, хусусиятлари ва замонавий ривожланиш тенденциялари**» деб номланган биринчи бобида суд санациясининг назарий-ҳуқуқий тавсифи ва тўловга қобилиятсизликни бартараф қилишдаги аҳамияти, тўловга қобилиятсизлик (банкротлик) ҳуқуқининг ривожланиши ва унда қарздор тўлов қобилиятини тиклаш масалалари, суд санацияси қўлланиладиган шасхлар доираси ва тўловга қобилиятсиз қарздорнинг ҳуқуқий ҳолати масалалари таҳлил қилинган.

Хорижий олимларнинг (Ю.Ю.Швец, Е.А.Файншимит, Т.В.Юрева, А.М.Коротченков, М.И.Титов) асарларида, энциклопедия ва луғатларда қўлланилган «санация», «суд санацияси» тушунчаларининг мазмуни таҳлил қилинган ва уларга муаллиф таърифи берилган.

Диссертацияда юридик нуқтаи назардан санациянинг икки кўриниши (судгача санация ва суд санацияси) мавжудлиги, уларнинг ўзаро фарқли жиҳатлари таҳлил қилинган. Банкротлик тўғрисидаги иш қўзғатилган кейин қарздор тўлов қобилиятини тиклашга қаратилган суд санацияси таомилининг банкротликни олдини олишдаги роли, аҳамияти, хорижий давлатлар қонунчилигида қўлланилиш ҳолати ўрганилган ҳолда унга муаллиф таърифи келтирилган. Суд санациясининг кредиторлар талабларини қаноатлантириш мақсадида банкротлик тўғрисидаги иш қўзғатилгандан кейин қарздор тўлов қобилиятини тиклашга қаратилган таомил эканлиги илмий жиҳатдан асослантирилган.

Амалга оширилган таҳлиллар натижасида, кредиторлар талабларини қаноатлантиришда «банкротлик» тушунчасининг тўловга қобилиятсизлик билан боғлиқ барча муносабатларга нисбатан татбиқ этилиши мақсадга мувофиқ эмаслиги, бу ҳолат қарздор тўлов қобилиятини тиклашга қаратилган суд санациясини қўллаш имкониятини пасайтириши асослаб берилган. Айрим давлатлар (Япония, Корея, Норвегия, Финляндия, Қозоғистон) қонунчилигига кўра, тўловга қобилиятсизликни бартараф қилиш бўйича судда икки хил иш кўрилиши (банкротлик тўғрисидаги иш ва реабилитация тўғрисидаги иш), бу вазиятда «тўловга қобилиятсизлик» тушунчасига устунлик бериш талаб этилмаслиги, судда ягона иш доирасида турли таомиллар (масалан, суд

санацияси, тугатишга доир иш юритиш) қўлланилганда «тўловга қобилиятсизлик» тушунчасидан фойдаланиш лозимлиги асослантирилган.

Тўловга қобилиятсизлик тушунчасига нисбатан хорижий эксперт ва олимлар (К.Б.Кораев В.В.Витрянский, М.В.Телюкина, В.Ф.Попондопуло, О.А.Москалева, С.А.Карелина, Ж.Х.Меррил, Ж.Ж.Журински) миллий олимлар (Ҳ.Р.Раҳмонқулов, С.С.Гулямов, Ф.Х.Отахонов, Ф.З.Ибратова, Н.В. Лопаева) томонидан билдирилган нуқтаи назарлар таҳлили асосида унинг ҳуқуқий муносабатларда тутган ўрни ва уни тартибга солишнинг мазмуни юзасидан аниқ нуқтаи назарлар ишлаб чиқилган.

Тўловга қобилиятсизлик (банкротлик) ҳуқуқининг ривожланиш тарихини ўрганиш натижасида *cessio bonorum* (ундирувни қарздорнинг шахсига қаратмаслик), қарзларни тўлашни кечиктириш, мажбуриятни учинчи шахслар томонидан бажарилиши каби механизмлар суд санациясининг ҳуқуқий асосларини белгилашда муҳим аҳамиятга эга бўлганлиги мазкур боб доирасида ўрганилган.

XVI асрда тўловга қобилиятсизликка доир муносабатларнинг ривожланиши натижасида Франция, Германия, Англияда тўловга қобилиятсизлик ҳақидаги махсус қонунлар қабул қилинган ва тўловга қобилиятсизлик билан боғлиқ махсус ҳуқуқ соҳалари ва институтлар пайдо бўла бошлаган. Бугунги кунга келиб улар турли номлар билан аталади: англосаксон ҳуқуқ тизимида мансуб давлатларда «Банкротлик ҳуқуқи» (*Bankruptcy law*), қитъа ҳуқуқ тизимида мансуб давлатларда «Тўловга қобилиятсизлик ҳуқуқи» (*Insolvency law*), «Корпоратив тўловга қобилиятсизлик ҳуқуқи» (*Corporate Insolvency law*), «Тугатиш ҳуқуқи» (Коркурсное право), Шарқий ва Жануби-Шарқий Осиё мамлакатларида «Банкротлик ва санация ҳуқуқи» (*Bankruptcy and rehabilitation law*) ва бошқалар. Ўзбекистон Республикаси ҳуқуқ тизимида тўловга қобилиятсизлик (банкротлик) ҳуқуқи институт сифатида ўрганилади ва ҳуқуқ соҳаси даражасида шаклланиб улгурмади. Миллий ҳуқуқий адабиётларда қўлланилган «банкротликни ҳуқуқий тартибга солиш», «банкротлик институти», «хўжалик юритувчи субъектларнинг банкротлиги» каби сўзлар ушбу институтнинг тўлиқ моҳиятини очиб беролмайди. Шу боисдан, қитъа ҳуқуқ тизимида кенг қўлланиладиган «Тўловга қобилиятсизлик (банкротлик) ҳуқуқи» доирасида қарздорнинг тўловга қобилиятсизлиги билан боғлиқ ижтимоий муносабатларни тартибга солиш мақсадга мувофиқ.

Хорижий олимлар (М.В.Телюкина, Е.А.Колиниченко, Г.Папе, В.В.Степанов, Д.М.Генкин, А.Х.Гольмстен, Е.Ю. Пустовалова, А.В.Егоров, В.Ф.Попондопуло) қарашлари таҳлил қилиниб, тўловга қобилиятсизлик (банкротлик) ҳуқуқининг мақсади кредиторлар талабларини тўлиқ ва адолатли қаноатлантириш эканлиги аниқланган ва шунга боғлиқ равишда «тўловга қобилиятсизлик (банкротлик) ҳуқуқи» тушунчасига муаллиф таърифи берилган.

Кредиторлар талабларини қаноатлантириш соҳанинг асосий мақсади эканлиги инобатга олиниб, шунингдек 1994 йил 5 октябрда қабул қилинган Германия Тўловга қобилиятсизлик Статутининг 1-моддасида,

Корея Республикасининг 2005 йил 31 мартда қабул қилинган Қарздорнинг реабилитацияси ва банкротлиги Актининг 1-моддасида, Япониянинг 2004 йил 2 июндаги Банкротлик актининг 1-моддасида, Россия Федерациясининг 2002 йил 26 октябрдаги «Ночорлик (банкротлик) тўғрисида»ги Қонуннинг 1-моддасида, Қозоғистон Республикасининг 2014 йил 7 мартдаги «Реабилитация ва банкротлик тўғрисида»ги Қонуни мукаддимасида кўрсатилган нормалар таҳлил қилинди ва Банкротлик тўғрисидаги қонуннинг 1-моддасини (қонуннинг мақсади) янги таҳрирда баён қилиш таклиф этилди.

Суд санацияси юридик шахсларга, шу жумладан нотижорат ташкилотлар, бюджетдан таъминланадиган ташкилотларга (назарий жиҳатдан), якка тартибдаги тадбиркорларга қўлланилади, тугатилаётган ва ҳозир бўлмаган қарздор, шунингдек фуқароларга жорий қилинмайди.

Германия Тўловга қобилиятсизлик статутининг 17-моддаси, Финляндия Банкротлик акти 2-бобининг 3-моддаси ва Корхоналар реструктуризацияси акти 1-боби 6-моддаси, Беларус Республикасининг «Иқтисодий ночорлик (банкротлик) тўғрисида»ги Қонуни 9-10-моддалари, Қозоғистон Республикасининг «Реабилитация ва банкротлик тўғрисида»ги Қонуни 5-моддаси ва Банкротлик тўғрисидаги қонуннинг 4, 5, 156-моддаларини таҳлил қилган ҳолда банкротлик тўғрисидаги ишни кўзғатишнинг шартини бўлган тўловга қобилиятсизлик белгиларига аниқлик киритиш бўйича таклифлар илгари сурилган.

Хорижий давлатлар (Германия, Финляндия, Қозоғистон) қонунчилигини ўрганиш натижасида қарздор банкротлигини олдини олиш, уни кредиторлардан ҳимоя қилиш ва ўз вақтида чора кўриш мақсадида тўловга қобилиятсизлик хавфи асосида ҳам ишни кўзғатиш мумкинлиги, тўловга қобилиятсизлик хавфининг бевосита суд санацияси билан чамбарчас боғлиқлиги, банкротликни олдини олишнинг муҳим шартлари эканлиги ва у билан боғлиқ нормаларни амалдаги қонунчиликка киритиш зарурияти асослантирилган.

Диссертациянинг «**Суд санациясини қўллаш тартиби, асослари ва уни мақбуллаштиришнинг ҳуқуқий механизмлари**» деб номланган иккинчи бобида суд санациясини қўллашнинг ҳуқуқий жиҳатлари, суд санацияси чора-тадбирларини ҳуқуқий тартибга солишнинг ўзига хослиги, суд санацияси ва ташқи бошқарув таомилларининг ўзаро нисбати ва уларни оптималлаштириш масалалари таҳлил қилинган.

Фуқаролик ҳуқуқларининг суд томонидан ҳимоя қилиниши қонун ҳужжатлари билан мустаҳкамланган экан, шахс қарздор бўладими ёки кредиторми, ушбу ҳуқуқ барчага тегишлидир. Қайси ҳуқуқлар бузилгани ва уни қандай шаклда тиклашни шахснинг ўзи танлаб судга мурожаат қилгани каби, қарздорни соғломлаштириш ёки уни банкрот қилишни суддан сўраш ҳам ҳар бир фуқаролик муомаласи иштирокчисининг ҳуқуқидир. Амалдаги қонунчилигимиз эса тўловга қобилиятсизлик белгилари мавжуд бўлганда, қарздорни банкрот деб топишни суддан сўраш ҳуқуқинигина қарздор ва кредиторга тақдим қилган.

«Бизнес юритиш» ҳисоботининг тўловга қобилиятсизликни ҳал қилиш индикатори, шунингдек Япония, Жанубий Корея, Финляндия ва Қозоғистон қонунчилигини таҳлил қилиш орқали қарздорда ўзини банкрот деб топиш ҳақида судга мурожаат қилиш ҳуқуқи билан бирга суд санацияси қўллашни сўраб судга ариза тақдим қилиш ҳуқуқини ҳам қонун билан тартибга солиш мақсадга мувофиқлиги, амалдаги қонунчилик билан қарздорда фақат ўзини банкрот деб топишни сўраб мурожаат қилиш ҳуқуқи мавжуд бўлиши қарздорнинг тўлов қобилиятини тиклаш билан боғлиқ таомилларни қўллашга тўсиқ бўлаётгани, тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги ишни қўзғатиш ҳақида ариза билан қарздорни банкрот деб топиш ёки унга суд санациясини қўллашни сўраш мумкинлиги ҳақидаги таклифлар илгари сурилган.

Қарздорни соғломлаштириш ҳақида судга мурожаат қилишдан асосий мақсад – қарздорнинг иқтисодий муаммоларини вақтлик аниқлаш ва ҳал қилишдир. Қарздорнинг тўловга қобилиятсизлиги қанчалик эрта аниқланса ва уни бартараф қилиш бўйича қисқа муддатларда самарали чоралар кўрилса, кредитор талаблари ҳам шунчалик вақтли қаноатлантирилади, қарздорнинг тадбиркорлик фаолияти сақлаб қолинади.

Суд санацияси қўллаш ёки қарздорни банкрот деб топиш суддан сўраладими, ариза тақдим қилингандан кейин суд иш юритувини олиб бориш бўйича жаҳон амалиётида уч тизим вужудга келган. Биринчиси, «ягона кириш» тизими, унда банкротлик тўғрисидаги иш «нейтрал» таомил (кузатув)дан бошланади. Бундай тизим Россия, Франция, Ўзбекистон қонунчилигида ифодаланган. Иккинчи тизим банкротлик тўғрисидаги ишни қарздор тўлов қобилиятини тиклаш имкониятини сақлаб қолган ҳолда тугатишга доир иш юритиш таомилидан бошлашни назарда тутди (Германия, Беларус Республикаси). Бу тизим «тугатишга доир иш юритиш билан кириш тизими» деб номланиши ҳам мумкин. Ва ниҳоят, учинчи тизимда ё тугатишга доир иш юритиш таомили ёки қарздор тўлов қобилиятини тиклаш таомили қўлланилади (АҚШ). Ушбу тизимни «суд санацияси ва банкротлик» деб аташ мумкин.

Хорижий мутахассисларнинг (М.В.Телюкина, А.И.Белоликов) қарашларини таҳлил қилган ҳолда суд санацияси жорий этишда зарур бўлган кузатув таомилининг мазмуни, унинг аҳамияти очиқ берилган ва кузатув таомилини жорий этиш билан боғлиқ бир-бирига зид нормаларни қонунчиликдан чиқариш ва айримларига ўзгартириш киритиш асослантирилган.

Суд амалиёти материалларига асосланиб, банкротлик тўғрисидаги иш қўзғатилгандан кейин кредиторлар иродасидан ташқарида қарздор тўлов қобилиятини тиклашнинг имкони йўқлиги, суднинг кредиторлар иродасидан ташқарида суд санациясини жорий қилиши билан боғлиқ қоидаларни қонунчиликдан чиқариш лозимлиги илгари сурилган.

Шунингдек, суд санациясини жорий қилишни сўраб мурожаат қилиш ҳуқуқи қарздор муассиси ёки мол-мулки эгаси, учинчи шахсга берилиши мақсадга мувофиқ эмаслиги, қарзни узиш жадвалини тузиш

учун қарздорнинг розилиги талаб этилиши сабабли қарздорнинг ўзи суд санациясини жорий қилишни сўраб мурожаат қилиши лозимлиги асослантирилган. Агар аризага суд санацияси режаси ва қарздор молиявий аҳволи таҳлил қилинганлиги ҳақида ҳужжатлар илова қилинган бўлса, иқтисодий суд аризани иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги ажрим билан суд санациясини жорий қилиши ва санация қилувчи бошқарувчини тайинлаши мумкинлиги ҳақидаги қондани қонунчиликка киритиш зарурати қайд этилган.

Суд санацияси тамомланганлиги ёки муддатидан олдин тамомланганлиги ҳақида якуний ҳисоботни судга тақдим қилиш вазифаси санация қилувчи бошқарувчига берилиши асослантирилган.

Суд санацияси даврида қайта ташкил этиш, иқтисодий соғломлаштириш, ташкилий соғломлаштириш, ҳуқуқий воситалардан фойдаланган ҳолда соғломлаштириш чора-тадбирларини қўллаш орқали қарздор тўлов қобилиятини тиклаш мумкин.

Қарздор тўлов қобилиятини тиклашга қаратилган суд санацияси таомилининг лозим даражада бажарилишида қарздор битимларининг ҳақиқий эмаслиги ва қарздор тузган шартномаларнинг ҳуқуқий ҳолати билан боғлиқ қоидаларни қонунчиликка киритиш лозимлиги, қарздорни соғломлаштиришда дебиторлик қарзларни ундириш, мажбуриятлар бажарилишини таъминлаш усулларида самарали фойдаланиш билан боғлиқ фикрлар илгари сурилган. Қарздорнинг тўлов қобилиятини тиклаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига кўрсатилган ҳолатлардан ташқари, тегишли битимларни ҳақиқий эмас деб топилишига доир таклифлар келтирилган.

Қарздор бошқарув органлари ваколатларининг тугатилиши ва қарздор раҳбарининг вазифасидан четлаштирилиши ташқи бошқарувни суд санациясидан ажратиб турадиган асосий омил сифатида намоён бўлади. Икки таомилнинг ҳам мақсади қарздор тўлов қобилиятини тиклаш ҳисобланади. Ривожланган мамлакатлар тажрибасида қарздорни соғломлаштириш учун бир таомил қўлланилади. Икки таомилни ягона таомил сифатида бирлаштириш мавжуд нормаларни қисқартиришга ва қонуннинг янада тушунарли бўлишига хизмат қилади. Қарздор бошқарув органлари ваколатларининг тугатилиши ва қарздор раҳбарининг вазифасидан четлаштирилиши билан боғлиқ масала кредиторлар йиғилиши томонидан кўриб чиқирилиши ва ҳал қилиниши лозим.

Диссертациянинг «**Кредиторлар талабларини қаноатлантиришнинг самарали воситаси сифатида суд санациясини ҳуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш**» деб номланган учинчи бобида суд санацияси даврида кредиторлар, қарздор таъсисчилари (иштирокчилари) ёки мол-мулки эгаси ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашнинг ўзига хос хусусиятлари, суд санациясини ўтказишга оид суд амалиёти ва санация қилувчи бошқарувчи фаолиятини такомиллаштириш муаммолари илмий-назарий ва амалий жиҳатдан таҳлил этилган.

Суд санацияси таомилида ўтказиладиган барча чора-тадбирлар кредиторлар талабларини қаноатлантиришга қаратилганлиги боис,

таомил ҳам кредиторларнинг розилиги билан ўтказилади. Қарздор суд санациясини жорий қилиш ҳақида мурожаат қилганда ҳам суд санацияси режасини кредиторлар маъқуллаши керак, иш қўзғатилгандан кейин суд санацияси кредиторлар йиғилишининг қарори асосида қўлланилади. Суд санацияси жорий қилиш тўғрисида қарор қабул қилиш ҳуқуқи кредиторлар йиғилишига берилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 13 июлдаги «Жаҳон банки ва Халқаро молия корпорациясининг «Бизнес юритиш» йиллик ҳисоботида Ўзбекистон Республикасининг рейтингини янада яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ–3852-сон қарорнинг 1-илоvasи IX боби (тўловга қобилиятсизликни ҳал қилиш) 46-бандида кредиторларни тоифаларга ажратиш, суд санацияси ва ташқи бошқарув режаларини тасдиқлашда ҳар бир кредиторлар тоифаларининг овозини алоҳида кўриб чиқиш ҳақида қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш лозимлиги баён қилинган.

Кредиторларнинг тоифаларга ажратиш билан боғлиқ қоидалар 2014 йил 7 мартдаги Қозоғистон Республикасининг «Реабилитация ва банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг 1-моддаси, Германия Тўловга қобилиятсизлик Статутининг 13-моддасида келтирилган бўлиб, бир хил тоифадаги кредиторлар беш гуруҳга тақсимланади. «Бизнес юритиш» ҳисоботида суд санацияси режаси барча кредиторларнинг овози билан эмас, биринчи гуруҳ (гаров билан таъминланган мажбуриятлар бўйича кредиторлар) ва иккинчи гуруҳ (гаров билан таъминланмаган) кредиторларининг ярмидан кўпи бир вақтнинг ўзида овоз берган бўлса, қабул қилинган деб эътироф этилиши лозим. Шуларга асосан айтиш лозимки, суд санацияси режаси фақат айрим тоифадаги кредиторлар томонидан маъқулланади.

Кредиторларнинг биринчи йиғилишига суд санацияси жорий этиш тўғрисида илтимоснома билан мурожаат қилиш ҳақидаги умумий йиғилиш қарорини қабул қилиш учун етарли овоз тўпланмаса, бундай илтимоснома тақдим қилишни хоҳлаган ҳар қандай таъсисчи (иштирокчи) мажбуриятлар бажарилишини ўз зиммасига олиб учинчи шахс сифатида мустақил мурожаат қилиши мумкин. Қарздорнинг таъсисчилари (иштирокчилари) ёки мол-мулки эгасининг мажбуриятлар бажарилишини таъминлаш усулларидадан фойдаланган ҳолда қарздорни соғломлаштиришга қаратилган ҳаракатларини ҳуқуқий тартибга солиш мақсадга мувофиқлиги асосланганлиги.

Диссертант банкротлик тўғрисидаги ишда таомилларнинг бошланиши ва якуни бўйича алоҳида суд ҳужжатларини қабул қилиш мантиқан тўғри бўлиши, банкротлик тўғрисидаги иш доирасида якуний ҳал қилув қарорини қабул қилиш лозим бўлган босқични белгилаб олиш муҳимлиги, тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги қонунчиликнинг асосий мақсади кредиторлар талабларини тўлиқ ва адолатли қаноатлантириш экан, фақат қарздорнинг банкрот деб топилиши якуний босқич бўла олмаслиги, қарздорнинг банкрот деб топилиши узоқ давом этадиган жараённинг бошланганлигини билдириши, кредиторлар талаблари тўлиқ

қаноатлантирилганда ёки кредиторлар талабларини қаноатлантириш бўйича бажарилган тадбирлар натижа бермаганда банкротлик тўғрисидаги иш якунига етиши ва шунда ҳал қилув қарорини қабул қилиш мақсадга мувофиқ, деган хулосага келган. Шуларга асосан, банкротлик тўғрисидаги ишда қабул қилинадиган ҳужжатларга аниқлик киритиш бўйича таклифлар илгари сурилган.

Амалдаги қонунчиликка кўра, суд кредиторлар иродасидан ташқари суд санациясини жорий қилиши мумкин. Судда кредиторлар йиғилиши қарорининг қонунийлиги кўриб чиқиши мумкин, агар зарурий фактларга аниқлик киритиш лозим бўлса (хабар бериш, овоз беришда иштирок этиш, овозлар сони), унда кредиторлар йиғилиши қарорини ҳақиқий эмас деб топиш ҳақида судга мурожаат қилинади. Бироқ, таомилларни танлаш масаласида суд бетарафлигини сақлаши ва кредиторлар йиғилиши томонидан қабул қилинган қарорни маъқуллаши лозим, деган хулосага келинган.

Суд санацияси даврида қарздор тўлов қобилиятининг тикланиши иш юритишни тугатиш учун асос бўлмаслиги, кредиторлар талаблари қаноатлантирилмагунча иш юритиш тугатиш мумкин эмаслиги асослантирилган.

Иқтисодий судларда кўрилаётган банкротлик тўғрисидаги ишларнинг сони йилдан-йилга ортиб бораётганини ҳисобга олсак, суд бошқарувчиларининг фаолиятига доир қатъий нормаларни белгилашга зарурат пайдо бўлмоқда. Амалдаги қонунчиликдан суднинг суд бошқарувчиси номзодини сўраб олиши билан боғлиқ қоидаларни чиқариш ва номзодни танлаш ва судга тақдим қилиш мажбуриятини ариза тақдим қилувчи шахсларга ўтказишга қаратилган нормаларни киритиш лозим, деган хулосага келинди. Шунингдек, санация қилувчи бошқарувчини ҳимоя қилиш ва уни рағбатлантиришга қаратилган нормаларни такомиллаштирмасдан туриб, унинг вазифаларини кенгайтириш мантқиққа зид. Қарздор раҳбарини лавозимдан четлаштириш ёки бу ҳақда судга мурожаат қилиш бу – суд бошқарувчиси ҳуқуқларини ҳимоя қилиш эмас. Аксинча, Банкротлик тўғрисидаги қонуннинг 19-моддасида суд бошқарувчисининг фуқаролик жавобгарлиги кўрсатилиб, унда суд бошқарувчиси вазифаларини бажармаганда ёки лозим даражада бажармаганда қарздорга, кредиторларга ва учинчи шахсларга зарар етказилганда, етказилган зарарнинг ўрнини қоплаши шартлиги кўрсатилган. Суд бошқарувчилари фаолиятига тўсқинлик қилган шахслар қонунда белгиланган тартибда жавобгарликка тортилишига доир таклифлар берилган.

Қарздорнинг тўлов қобилиятини тиклаш ва кредиторлар талабларини қаноатлантиришда суд бошқарувчиси, хусусан, санация қилувчи бошқарувчини рағбатлантириш мақсадида қўшимча ҳақ тўлашга доир қоидаларни амалдаги қонун ҳужжатларига киритиш лозимлиги илгари сурилган.

ХУЛОСА

Банкротлик таомили сифатида суд санациясини такомиллаштириш мавзусидаги диссертация бўйича олиб борилган тадқиқотлар натижасида қуйидаги назарий ва илмий-амалий аҳамиятга эга бўлган хулосаларга келинди:

1. Санация ва суд санациясига қуйидагича таъриф бериш мумкин бўлди:

«**Санация** – қарздор юридик шахс банкротлигини олдини олиш ва унинг тўлов қобилиятини тиклашга қаратилган молиявий, иқтисодий, техник, ишлаб чиқариш, ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирлар тизими».

«**Суд санацияси** – тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги ишда қарздор тўлов қобилиятини тиклашга қаратилган таомил».

2. Тўлов қобилиятини вақтинчалик йўқотган, муайян муддат давомида кредиторлар талабларини қаноатлантира олмаётган корхоналар банкрот деб топилмасдан соғломлаштирилади.

3. «Банкротлик» тушунчасининг тўловга қобилиятсизлик билан боғлиқ барча муносабатларга нисбатан татбиқ этилиши унга қарама-қарши бўлган суд санациясини қўллаш имкониятини пасайтирмақда. «Тўловга қобилиятсизлик» тушунчаси «банкротлик» тушунчасидан кенгроқ мазмунга эга бўлганлиги сабабли, қонун номида, судда кўриладиган ишнинг номида, тегишли ваколатли орган номида «тўловга қобилиятсизлик» сўзларидан фойдаланиш ва Ўзбекистон Республикасининг «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг 3-моддасида уларга қуйидагича таъриф бериш таклиф қилинди:

«**тўловга қобилиятсизлик** – қарздорнинг пул мажбуриятлари бўйича кредиторлар талабларини қондиришга ва (ёки) мажбурий тўловлар бўйича ўз мажбуриятини бажаришга қодир эмаслиги».

«**банкротлик** – иқтисодий суд томонидан қарздорга нисбатан уни тугатиш учун асос бўлиб хизмат қиладиган тугатишга доир иш юритиш таомилининг қўлланилиши».

4. Жаҳон банки ва Халқаро савдо ҳуқуқи бўйича БМТ Комиссияси (ЮНСИТРАЛ) томонидан берилган тавсиялар ва кўрсатмалар, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг умумий қоидаларига таянган ва хорижий мамлакатларнинг тажрибасини инобатга олган ҳолда, суд санациянинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш заруратидан келиб чиқиб янги таҳрирдаги **Ўзбекистон Республикасининг «Тўловга қобилиятсизлик тўғрисида»ги Қонуни** қабул қилиш таклиф этилди.

5. Таҳлиллар асосида тўловга қобилиятсизлик (банкротлик) ҳуқуқига қуйидагича илмий-доктринал таъриф берилди:

«**тўловга қобилиятсизлик (банкротлик) ҳуқуқи** – қарздорга тўлов қобилиятини тиклаш имкониятини бериш, бундай имконият мавжуд бўлмаса, қарздор мол-мулкни кредиторлар ўртасида тақсимлаш йўли билан кредиторлар талабларини тўлиқ ва адолатли қаноатлантириш билан боғлиқ ҳуқуқий нормалар йиғиндиси».

6. Германия, Япония, Корея, Россия, Қозоғистоннинг тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги махсус қонунларида келтирилган нормаларни таҳлил қилган ҳолда Ўзбекистон Республикаси «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг *1-моддасини* қуйидагича баён қилиш таклиф қилинди:

«Ушбу Қонун кредиторлар талабларини қаноатлантириш мақсадида тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги ишда қарздор тўлов қобилиятини тиклаш ёки уни банкрот деб топишда вужудга келадиган муносабатларни тартибга солади, шунингдек судгача санация ўтказиш тартибini белгилайди».

7. Суд санацияси қуйидаги шахсларга нисбатан қўлланилиши мумкин:

– юридик шахслар, шу жумладан, ноtijорат ташкилотлар, бюджетдан таъминланадиган ташкилотлар (назарий жиҳатдан);

– якка тартибдаги тадбиркорлар.

Суд санацияси тугатилаётган ва ҳозир бўлмаган қарздор, шунингдек фуқароларга (фуқароларда қарзлар реструктуризация қилинади) жорий қилинмайди.

8. Суд санацияси қарздорда тўловга қобилиятсизлик белгилари ва ҳавфи мавжуд бўлганда жорий этилиши асослантирилди ва Финляндия, Германия, Беларус, Қозоғистон қонунчилигида келтирилган нормаларга мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг *4-моддасини* қуйидагича баён қилиш таклиф этилди:

«4-модда. Тўловга қобилиятсизлик белгилари

Қарздорда қуйидаги ҳолатларнинг мавжуд бўлиши тўловга қобилиятсизлик белгилари деб эътироф этилади:

– пул мажбуриятлари бўйича кредиторларнинг талабларини қондириш ва (ёки) мажбурий тўловлар бўйича ўз мажбуриятини бажаришга қодир бўлмаслик;

– мажбурият бошланган кундан уч ой муддатда, шаҳарни ташкил этувчи ва унга тенглаштириладиган корхоналар учун олти ой мобайнида мажбуриятларнинг бажарилмаслиги;

– жами талаблар қарздор юридик шахсга нисбатан энг кам иш ҳақи миқдорининг камида уч юз каррасини, қарздор шаҳарни ташкил этувчи ва унга тенглаштириладиган корхоналарга нисбатан энг кам иш ҳақи миқдорининг беш минг каррасини қарздор якка тартибдаги тадбиркор ҳамда ҳамда якка тартибдаги тадбиркор мақомини йўқотган жисмоний шахсга нисбатан энг кам иш ҳақи миқдорининг камида йигирма каррасини ташкил этиши.

Қарздорда тўловга қобилиятсизлик белгиларининг кейинги ўн икки ой ичида вужудга келиш эҳтимоли мавжуд бўлса, бу тўловга қобилиятсизлик ҳавфи деб эътироф этилади.

Ушбу модданинг биринчи ва иккинчи қисмларида келтирилган қоидалар соддалаштирилган тартибдаги тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги ишларга нисбатан қўлланилмайди».

9. «Бизнес юритиш» ҳисоботининг тўловга қобилиятсизликни ҳал қилиш индикатори таркибида қарздорни соғломлаштириш ҳақида судга

мурожаат қилиш ҳуқуқининг кредитор ва қарздорга тақдим этилиши тўғрисида шартларнинг мавжудлигини, шунингдек Япония, Жанубий Корея, Финляндия ва Қозоғистон қонунчилигини таҳлил қилган ҳолда қарздор ва кредиторга қарздорни банкрот деб топиш ҳақида судга мурожаат қилиш билан бирга суд санациясини қўллаш ҳақида мурожаат қилиш ҳуқуқини ҳам тақдим қилиш лозимлиги асослантирилди. Шунга мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг 35-моддасини қуйидагича иккинчи қисм билан тўлдириш таклиф этилди:

«Тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги ишни қўзғатиш бўйича ариза билан иқтисодий суддан қарздорга суд санациясини қўллаш ёки қарздорни банкрот деб топиш сўралади».

10. Суд санациясини қўллашда муҳим босқич бўлган кузатув таомилини жорий этиш билан боғлиқ Ўзбекистон Республикаси «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг 45, 48, 62-моддаларида келтирилган бир-бирига зид нормаларни мақбуллаштириш мақсадида аризани иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги ажрим билан кузатув тайинланиши ҳақидаги қоидалар, бошқа таомил қўлланилиши мумкин бўлган ҳолатлар фақат Ўзбекистон Республикаси «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг 62-моддасида баён қилиниши лозимлиги асослантирилди.

11. Суд санациясини қўллаш бўйича суд амалиёти шуни кўрсатмоқдаки, суд санациясини жорий қилишда кредиторлар розилигини олиш ва суднинг ташаббускорлигини камайтириш лозим. Шунга боғлиқ равишда Ўзбекистон Республикаси «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг 75-моддаси учинчи қисмидан кредиторлар йиғилишини четлаб ўтиб, тўғридан-тўғри суд санациясини жорий қилишни сўраб судга мурожаат қилиш билан боғлиқ нормаларни чиқариш таклиф этилди. Кузатувдан кейинги қўлланиладиган таомил кредиторлар йиғилиши томонидан белгиланиши, суд эса таомилни танлашда бетарафлигини сақлаши керак.

12. Суд санациясини ҳуқуқий тартибга солишга қаратилган Ўзбекистон Республикаси «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг 76-моддасини қуйидагича баён қилиш таклиф этилди:

«Суд санацияси кредиторлар йиғилишининг қарорига (суд санациясини жорий этиш тўғрисида илтимоснома билан иқтисодий судга мурожаат қилиш ҳақидаги қарори) асосан иқтисодий суд томонидан жорий этилади.

Кредиторлар йиғилишининг суд санациясини жорий этиш тўғрисида илтимоснома билан иқтисодий судга мурожаат қилиш ҳақидаги қароридан санация қилувчи бошқарувчининг номзоди кўрсатилади.

Иқтисодий суднинг суд санациясини жорий этиш тўғрисидаги ажримда санация қилувчи бошқарувчининг тайинлаш ва унга тўланадиган ҳақ миқдори кўрсатилади.

Иқтисодий суднинг суд санациясини жорий этиш тўғрисидаги ажрими устидан шикоят берилиши (протест келтирилиши) мумкин.

Мазкур ажрим устидан шикоят берилиши (протест келтирилиши) унинг ижросини тўхтатиб қўймайди.

Суд санациясини ўтказиш муддати суд санацияси режасига мувофиқ суд томонидан белгиланади. Суд кредиторлар йиғилишининг қарорига мувофиқ санация қилувчи бошқарувчининг илтимосномасига асосан ушбу муддатни олти ойдан ошмаган муддатга узайтириши мумкин.

Агар тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги ишни қўзғатиш бўйича аризага суд санацияси режаси ва қарздор молиявий аҳволи таҳлил қилинганлиги ҳақида ҳужжатлар илова қилинган бўлса, иқтисодий суд аризани иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги ажрим билан суд санациясини жорий қилиши ва санация қилувчи бошқарувчини тайинлаши мумкин».

13. Суд санацияси тамомланганлиги ёки муддатидан олдин тамомланганлиги ҳақида якуний ҳисоботни судга тақдим қилиш вазифаси санация қилувчи бошқарувчига берилиши мақсадга мувофиқ.

14. Суд санацияси даврида қарздор тўлов қобилиятини тиклашнинг чора-тадбирларига қуйидагилар киради:

– қайта ташкил этиш (қарздор бизнесини тўлиқ ёки қисман бир ёки бир нечта юридик шахсга ўтказиш, қарздор мол-мулкнинг бир қисмини ёки тўлиқ сотиш, юридик шахсларни қайта ташкил этиш шакллари қўллаш);

– иқтисодий соғломлаштириш (ишлаб чиқаришни қайта ихтисослаштириш, норентабел ишлаб чиқаришларни ёпиш);

– ташкилий соғломлаштириш (қарздор раҳбарини алмаштириш, унинг фаолиятини тўхтатиб туриш, санация қилувчи бошқарувчининг функцияларини кенгайтириш);

– ҳуқуқий воситалардан фойдаланган ҳолда соғломлаштириш (дебиторлик қарзларни ундириш, қарздор манфаатларига зид равишда тузилган битимларни ҳақиқий эмас деб топиш, қарздор шартномалари ижросини давом этишини таъминлаш, қарздорнинг талабидан ўзганинг фойдасига воз кечиш, учинчи шахслар томонидан қарздорнинг мажбуриятларини бажариш, қарздорнинг қўшимча акцияларини жойлаштириш).

15. Хорижий мамлакатлар тажрибасини инобатга олиб, суд санацияси даврида қарздор тўлов қобилиятини тиклаш ва кредиторлар талабларини қаноатлантириш мақсадида қарздор битимларини ҳақиқий эмаслиги ва қарздор тузган шартномаларнинг ҳуқуқий ҳолати билан боғлиқ қоидаларни амалдаги қонун ҳужжатларига киритиш таклиф этилди.

16. Ташқи бошқарув ва суд санацияси таомилларининг алоҳида бўлмаслиги, ягона таомил сифатида бирлаштирилиши мақсадга мувофиқлиги, ўз навбатида, қонун нормаларини қисқартириш, процессуал жараёнларни соддалаштириш имконини бериши мумкинлиги асослантилди. Ушбу таомиллар ягона таомил сифатида бирлаштирилганда у қуйидаги мазмундаги нормаларни ўз ичига олади: суд санациясини жорий этиш тартиби; қарздор мажбуриятлари бажарилишини таъминлаш тартиби; суд санациясини жорий этиш

оқибатлари; санация қилувчи бошқарувчининг ҳуқуқий ҳолати, унинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари; суд санацияси режаси; қарздор тўлов қобилиятини тиклашнинг чора-тадбирлари; санация қилувчи бошқарувчининг ҳисоботи; қарзни узиш жадвали ва кредиторлар талабларини қаноатлантириш тартиби; суд санациясини тамомлаш ва муддатидан олдин тугатиш тартиби.

17. Жаҳон банки ва Халқаро савдо ҳуқуқи бўйича БМТ Комиссияси (ЮНСИТРАЛ) томонидан берилган тавсиялар ва кўрсатмалар, хорижий мамлакатларнинг тажрибасини инобатга олган ҳолда суд санацияси режасини маъқуллашда кредиторларни тоифаларга ажратиш, суд санацияси режаси барча кредиторларнинг овози билан эмас, гаров билан таъминланган ва таъминланмаган кредиторларнинг овози билан қабул қилиниши мақсадга мувофиқлиги асослантилди.

18. Қарздор тўловга қобилияти тикланган ва кредиторлар талаблари қаноатлантирилганда суд бошқарувчиларини рағбатлантириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси «Банкротлик тўғрисида»ги Қонунининг 22-моддасини қуйидаги иккинчи ва учинчи қисмлар билан тўлдириш таклиф этилди:

«Тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги ишда қарздор тўлов қобилияти тикланганда ва кредиторлар талаблари тўлиқ қаноатлантирилганда суд бошқарувчисига қарздор ҳисобидан қўшимча ҳақ тўланади.

Суд бошқарувчисига қўшимча ҳақ кредиторлар йиғилишининг қарори асосида қарздор мол-мулки ҳисобидан қуйидаги ҳолатларда тўланади:

1) эгаллаб олинган мол-мулкни қайтариш ва битимларни ҳақиқий эмас деб топиш санация қилувчи бошқарувчи ва тугатиш бошқарувчисининг фаолияти натижасида эришилганда:

тугатиш бошқарувчисига – кредиторлар талабларини қаноатлантиришга йўналтирилган мол-мулкни қайтаришдан тушган сумманинг икки фоизи миқдорида;

санация қилувчи бошқарувчига – қайтарилган мол-мулк баҳолаш қийматининг уч фоизигача миқдорида;

2) дебиторлик қарзлар ундирилганда:

тугатиш бошқарувчисига – кредиторлар талабларини қаноатлантиришга йўналтирилган ва ундирилган сумманинг икки фоизигача миқдорда;

санация қилувчи бошқарувчига – ундирилган бундай қарздорлик суммасининг уч фоизигача миқдорда».

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

HUDAYBERGENOV BEHZOD BAHTIYOROVICH

**IMPROVING JUDICIAL SANITATION
AS BANKRUPTCY PROCEDURE**

12.00.03. – Civil law. Business Law.
Family Law. International Private Law

**Doctoral (PhD) Dissertation Abstract
on Legal Sciences**

Tashkent – 2019

The theme of the doctoral dissertation (DSc) was registered at the Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan under number B2017.3.PhD/Yu93.

The dissertation is prepared at the Tashkent State University of Law.

The abstract of the dissertation is posted in three languages (uzbek, english and russian (summary)) on the website of the Scientific Council (www.tsul.uz) and Information educational portal «Ziyonet» (www.ziyonet.uz).

Supervisor:	Sindarov Komil Oydinovich Doctor of Science in Law
Official opponents:	Rustambekov Islombek Rustambekovich Doctor of Science in Law, associate professor Azizov Hudoyqul Tojievich Doctor of Philosophy in Law, associate professor
The leading organization:	University of World Economy and Diplomacy

The defense of the dissertation will be held on 9.08.2019 at the session of the Scientific Council DSc.27.06.2017.Yu.22.01 at the Tashkent State Law University. (Address: 100047, Sayilgokh street, 35 Tashkent city. Phone: (99871) 233-66-36; fax: (998971) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

The doctoral dissertation is available at the Information-Resource Center of Tashkent State University of Law (registered under No. 879), (Address: 100047, Tashkent city, A. Timur street, 13. Phone: (99871) 233-66-36).

Abstract of the dissertation submitted on 26.07.2019.

(Registry protocol №3 on 26.07.2019).

N.S.Salaev

Chairman of the Scientific Council for awarding scientific degrees, Doctor of Science in Law, associate professor

B.T.Musaev

Secretary of the Scientific Council for awarding scientific degrees, Doctor of Philosophy in Law (PhD)

N.F.Imomov

Chairman of the Scientific Seminar for awarding scientific degrees, Doctor of Science in Law, Professor

INTRODUCTION (abstract of PhD thesis)

The actuality and relevance of the dissertation theme. In the world, the issues of determining the legal basis of preserving business entities from bankruptcy and rehabilitation of their activity are becoming increasingly important in the conditions of market relations. In the report of the World Bank "Doing Business 2019" were analyzed the legal basis of 190 states, on the indicator "resolving insolvency", according to which the effectiveness of the regulatory framework should be 16 points, the index of application to rehabilitation should be 3 points¹. The relevance of the indicators presented in the report to the prevention of bankruptcy is evidenced by the fact that there is a need to further improvement of the norms aimed at harmonization of the national legal framework for insolvency with world standards, the restoration of the solvency of the debtor through the judicial sanitation.

Based on the specificity of legal regulation of judicial sanitation at the international level, the special attention is paid to elaboration of scientific directions for the improvement of this sphere. Therefore, taking into account the introduction of judicial sanitation to the debtor with insolvency, the issues related to scientific research are of great importance of protection of rights and legitimate interests of debtor during judicial sanitation, for the purpose of fair and complete satisfaction of creditors' requirements to develop more effective mechanisms of introduction of judicial sanitation, systematization of legal framework for judicial sanitation and improving the practice of law enforcement.

In our republic special attention is paid to the protection of the rights of entrepreneurs, ensuring the inviolability of property, prevention of bankruptcy in the implementation of civil rights without hindrance and restoration of debtor's solvency, a number of targeted measures are carried out. In today's conditions, it is more economically and socially useful to keep it than to be a bankrupt of a debtor enterprise. The procedure judicial sanitation which used in the bankruptcy case is considered one of the important procedure in improving the recovery of the debtor and satisfying the requirements of creditors. Accordingly, as one of the priority areas of the development of the economic sector, it was determined "overcoming all obstacles and limitations on the path of private entrepreneurship and small business development, giving him complete freedom"² and research in this area is of paramount importance.

This dissertation research will serve to some extent the implementation of the tasks which acknowledged the Civil Code of the Republic of Uzbekistan

¹ <http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2019>

² The Decree of the President of the Republic of Uzbekistan on February 7, 2017 «On the Strategy of Actions for the Further Development of the Republic of Uzbekistan» for No. PD-4947 // Collection of Acts of Legislation of the Republic of Uzbekistan, 2017, No.6, art.70.

(1995, 1996), the Economic processual Code (2018), the Tax Code (2007), the Criminal Code (1994), the Law of the Republic of Uzbekistan "On bankruptcy" (2003), Decrees of the President of the Republic of Uzbekistan "On the strategy of Actions for the Further development of the Republic of Uzbekistan" (2017), "On measures for cardinal improvement the management of state assets, the antimonopoly regulation system and the capital market" (2019), Resolutions of the President of the Republic of Uzbekistan "On measures to improve the rating of the Republic of Uzbekistan in the annual report of the World Bank and International Finance Corporation "Doing business" (2018), "On measures to further simplify the bankruptcy sector and radically improve the activities of judicial administrators" (2019) and other branch acts of legislation.

The connection of research with the priority directions of the development of science and technology of the republic. This thesis was carried out accordance with the priority direction of the development of science and technology of the Republic of I. «Spiritual, moral and cultural development of a democratic and legal society, the formation of an innovative economy».

The extent of analyzes of the problem. The issues of legal regulation of insolvency considered to a certain extent in the scientific work of scientists of our country – I.B.Zakirov, O.Okylulov, SH.N.Ruzinazarov, K.O.Sindarov, S.S.Gulyamov, I.I.Nasriyev, X.T.Azizov, F.H.Otakhonov, A.X.Shukurullayev, B.B.Samarkhodzhayev, S.B.Xolbayev, I.I.Tadjiev, N.V.Lopaeva, U.N.Do'stov, F.B.Ibratova, A.M.Maksudov, Z.S.Umarov and others.

Scientific works are devoted to the legal nature of bankruptcy, the general issues of viewing bankruptcy cases in court, but procedure judicial sanitation which aimed at restoring the solvency of the debtor has not been completely studied.

Theoretical and legal aspects of judicial sanitation and resolving insolvency in foreign countries studied by S.Smids, W.Breuer, S.Aktan, A.Keay, P. Walton, J.Ames, Douglas G.Baird, L.Fei, Jurinski J.J., in the CIS countries by T.P.Shishmareva, M.V.Telyukina, V.V.Stepanov, V.N.Tkachev, E.Y.Pustovalova, V.F.Popondopulo, E.S.Yulova, G.A.Pliev, S.A.Karelina, K.B.Korayev, N.A.Emelkina, SH.E.Erlih, S.B.Sarbash, O.V.Sisoeva, K.D.Polevaya and other scientists.

In our country, the special monographic research on the legal regulation of judicial sanitation has not been carried out.

Linkage of the dissertation theme with the works of scientific research. The topic of the dissertation is included in the scientific-research work plan of the Tashkent State University of law and carried out within the framework of the priority directions of scientific research on “The guarantees of freedom of activity of business entities and further strengthening of the legal protection system” and “Legal issues of corporate governance in entrepreneurial activity”.

The aim of the research is to prepare proposals and recommendations aimed at improving the legal regulation of judicial sanitation as bankruptcy procedure and enhancing the effectiveness of its application practices.

The objectives of research:

analysis of the theoretical and legal description of the judicial sanitation and its importance in resolving insolvency;

research on the development of insolvency (bankruptcy) law and recovery of the debtor's solvency in it;

analysis and working out conclusions depending on scope of the persons used in the judicial sanitation and legal status of the debtor with insolvency;

analysis of the legal regulation of the application of judicial sanitation and making suggestions regarding its eligibility;

analysis of the peculiarities of the legal regulation of measures of judicial sanitation;

to make conclusions on the interaction of judicial sanitation and external management and their optimization;

to study the specific characteristics of the protection of the rights of creditors, debtor founders (participants) or property owner during the period of judicial sanitation;

to make recommendations on improving judicial practice and the activities of the judicial administrator (sanitation administrator) regarding the conduct of judicial sanitation.

The object of the research is system of legal relationship related to improving of judicial sanitation as bankruptcy procedure.

The subject of the research is the system of legal norms on the application of judicial rehabilitation as bankruptcy procedure, the practice of applying the law, the legislation of foreign countries, as well as concerted approaches in legal science, scientific-theoretical views and legal categories.

Research methods. The methodology used as well as methods of historical, structural, legal-comparative, logical, sociological, induction and deduction, statistical data analysis.

Scientific novelty of the research is as follows:

providing information about the financial situation of the debtor to the creditors and complaining on the decision to find the debtor as a bankrupt;

find out that transactions that lead to the fact that one creditor is superior to other creditors, concluded before the initiation of bankruptcy case for the purpose of debtor's rehabilitation;

adapting the concept of bankruptcy to international standards, the implementation of the concept of insolvency related to the satisfaction of creditors' requirements;

the implementation and conduct of the judicial sanitation in accordance with the decision of the creditors' meeting and plan of judicial sanitation should be approved by creditors of certain categories.

Practical results of the research is as follows:

in order to improve the legal regulation of social relations in the field of insolvency law in the Republic of Uzbekistan, as well as to determine the directions of study and development of this sphere the "Insolvency (bankruptcy) law" was founded as a new law institute;

the analysis of whether or not the judicial sanitation is being abolished and the non-existing debtors, as well as to the citizens;

it is justified that the debtor and the creditor must have the right to apply to the court about the introduction of judicial sanitation;

conclusions on the adoption of contradictory norms regarding the conduct of the observation procedure, which is an important stage in the introduction of judicial sanitation;

the analysis of the legal framework for the determination and effective application of measures aimed at restoring the solvency of the debtor;

conclusions and recommendations were made to encourage judicial administrators when the debtor's solvency is restored and the creditors' requirements are satisfied.

The project of Law of the Republic of Uzbekistan "On insolvency" (in uzbek and russian), draft resolution "On judicial administrators", draft regulation "On attestation of judicial administrators ", draft resolution "On certain issues of application of the norms of the legislation on insolvency law by courts" of the Supreme Court Plenum of the Republic of Uzbekistan and their comparative tables have been developed.

The reliability of research results. The results of the research are based on the norms of international law and national legislation, the experience of developed countries, law enforcement practice, interview and expert surveys, result of analyses of statistical data were summarized and approved by appropriate documents. Conclusion, proposals and recommendations have been approbated, their results were published in leading national and foreign publications. The obtained results have been approved by the authorized bodies and put into practice.

Scientific and practical significance of the research results. This research will contribute to the development of the theoretical foundations of the civil law protection of the personal non-property rights, and to improving the practice of labor and civil law enforcement. The scientific significance of the research results, its scientific and theoretical conclusions, proposals and recommendations will serve to enrichment of future scientific research, lawmaking, and law enforcement practice, interpretation of relevant civil law norms, improvement of the national legislation, civil law, and family law. The results of the research can be used for conducting new scientific research from scientific and theoretical point of view.

The practical significance of the results of the research will contribute to activities of lawmaking, in particular in the process of drafting normative legal documents and in introducing amendments and addenda to them, improving the practice of law enforcement and teaching subjects in business law and corporative law in higher education institutions of law.

Implementation of research results. Based on scientific results obtained on the study of improving judicial sanitation as bankruptcy procedure:

proposals related to improving the protection of the rights of creditors, providing information on the financial situation of the debtor to any creditor within ten days from the date of receipt of his written request, granting the creditor the right to refer the debtor to the decision on finding him as a bankrupt are used in the development of the third part of Article 19 and the third part of Article 51 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On bankruptcy". (Act of the Budget and economic reforms committee of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan of 31.05.2019 N 04/1-06-76). These proposals served to provide information on the financial situation of the debtor and its activities to the creditor and legal regulation of the restoration of the violated rights of persons participating in the bankruptcy case;

proposals on the legal regulation of the fact that the transactions that lead to the superiority of one creditor over other creditors, concluded before the initiation of the bankruptcy case for the purpose of the recovery of the debtor, are invalid, were used in the development of the draft law "On amendments and additions to the law "On bankruptcy" of the Republic of Uzbekistan (Act of State committee for assistance to privatized enterprises and development of competition of the Republic of Uzbekistan 28.09.2018 N 2308/04-16-2). These proposals will serve to restore the solvency of the debtor in the bankruptcy case and ensure that the requirements of creditors are satisfied;

proposals related to the adaptation of the concept of bankruptcy to international standards were used in the adoption of the draft law of the Republic of Uzbekistan "On insolvency" (Act of State agency for asset management of the Republic of Uzbekistan 10.04.2019 N 1061/03-23). These proposals will serve implementing the concept of insolvency with respect to the rehabilitation of the debtor and the recognition as a bankrupt, using the concept of bankruptcy only in the cases when liquidation proceedings are applied.

proposals on categorization of creditors and separate calculation of the votes of each creditor group in approving plan judicial sanitation and external management, simplification of the terms of carrying out bankruptcy procedures were used in the adoption of the draft law of the Republic of Uzbekistan "On insolvency" (Act of State agency for asset management of the Republic of Uzbekistan 10.04.2019 N 1061/03-23). These proposals provide fair settlement of the interests of the creditors, protection of the rights and interests of the debtor in the bankruptcy case.

Approbation of the research results. The results of this study were discussed at 6 scientific events, including 3 international, 3 national scientific and practical events.

Publication of research results. The subject of the thesis published 33 scientific papers, including a monograph, a information analysis material, 31 articles (3 of them are in foreign editions).

The structure and volume of the dissertation. The thesis consists of an introduction, three chapters, conclusion, a list of used literature and applications. The volume of the thesis is 145 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

The **introduction** of the thesis (**abstract of PhD thesis**) gives detailed explanation of the issues as: the relevance and necessity of the theme of the dissertation, the connection of research with the priority directions of the development of science and technology of the republic, a review of foreign scientific research on the theme of the dissertation, the degree of study of the problem under study, connection of the dissertation theme with the research work of the higher educational institutions, in which the dissertation, the purpose and objectives, the object and the subject, the methods of research, the scientific novelty and the practical result of the research, the accuracy of the results of the study, theoretical and practical significance of research results, their implementation and testing of the results of research, publication of research results, as well as the amount and structure of the thesis.

In the first chapter of the dissertation titled "**The legal genesis, features and modern development trends of the judicial sanitation as a bankruptcy procedure**" are analyzed the theoretical and legal description of the judicial sanitation and its importance in the resolving insolvency, the development of the insolvency (bankruptcy) law and the issues of restoring the solvency of the debtor in it, the scope of persons used in judicial sanitation and legal status of the debtor with insolvency.

The content of meanings of "sanitation" and "judicial sanitation" used in works of foreign scientists (Y.Y.Shves, E.A.Faynshimit, T.V.Yurova, A.M.Korotchenkov, M.I.Titov), used in encyclopedias and dictionaries were studied and were given description by author.

In dissertation were analyzed from the legal point of view, the existence of two views of sanitation (pre-trial sanitation and judicial sanitation), their distinctive features. The author's description is given to judicial rehabilitation, which applied by court after initiating bankruptcy case and aimed at restoring solvency of debtor having studied the role, importance of prevention of bankruptcy and the terms of application in the legislation of foreign countries. It is scientifically because the judicial sanitation is a procedure aimed at restoring the solvency of the debtor after the initiation of the bankruptcy case in order to satisfy the creditors' requirements.

As a result of the analysis carried out, it is based on the fact that in satisfying the requirements of creditors, it is not advisable to apply the concept of "bankruptcy" in relation to all relations associated with insolvency, this situation reduces the possibility of applying the judicial sanitation aimed at restoring the solvency of the debtor. According to the legislation of some states (Japan, Korea, Norway, Finland, Kazakhstan), two types of cases (case on bankruptcy and rehabilitation) in the court on the elimination of insolvency are not required to

give priority to the concept of "insolvency" in this situation, when different procedures are used in the court within the framework of a single case.

In relation to the concept of insolvency based on the analysis of the views expressed by foreign experts and scientists (K.B.Koraev V.V.Vitryanskiy, M.V.Telyukina, V.F.Popondopulo, O.A.Moskaleva, S.A.Karelina, J.X.Merril, J.J.Jurinski), national scientists (H.R.Rahmonkulov, S.S.Gulyamov, F.X.Otakhanov), has been developed on its role in legal relations and the content of its regulation.

As a result of the study of the history of the development of insolvency (bankruptcy) law, it was examined within the framework of this chapter that the importance was attached in determining the legal basics of judicial sanitation, such as cessio bonorum (not attracting the debtor to the debtor's personality), delay in payment of debts, fulfillment of the obligation by third persons.

In the XVI century, as a result of the development of relations with insolvency in France, Germany, England, special laws on insolvency were adopted, special areas of law and institutions related to insolvency began to appear.

Nowadays, they are called by different names: "Liquidation law" (Korkursnoe pravo) in Russia, "Bankruptcy law" in countries belonging to the anglo sakson legal system, "Insolvency law", "Insolvency corporative law" in countries belonging to the continental legal system, "Bankruptcy and rehabilitation law" in the Eastern and south-eastern countries. In the legal system of the Republic of Uzbekistan, the insolvency (bankruptcy) law is studied as an institution and is not formed as a sphere of law. Words such as "legal regulation of bankruptcy", "bankruptcy institute", "bankruptcy of economic entities", which are used in the national legal literature, can not reveal the full essence of this institution. Therefore, it is desirable to regulate social relations in connection with the insolvency of the debtor within the framework of the "Insolvency (bankruptcy) law", which is widely used in the system of continental law.

The points of foreign scientists (M.V.Telyukina, E.A.Kolinichenko, G. Pape, V.V.Stepanov, D.M.Genkin, A.X.Golmsten, E.Y.Pustovalova, A.V.Egorov, V.F.Popondopulo) were analyzed and it was found that the purpose of the insolvency (bankruptcy) law is to fully and fairly satisfy the creditors' requirements and accordingly that to the concept of "Insolvency (bankruptcy) law" has been given the author's definition.

Taking into account the fact that the satisfaction of creditors' requirements is the main goal of the sphere, as well as analyzed the norms in Article 1 of the Insolvency statut of Germany adopted on October 5, 1994, in Article 1 of the Debtor's Rehabilitation and Bankruptcy Act of the Republic of Korea adopted on March 31, 2005, in Article 1 of the Bankruptcy Act of Japan on June 2, 2004, in Article 1 of the Law of the Russian Federation "On Insolvency (bankruptcy)" on October 26, 2002, in preface of the law of the Republic of Kazakhstan "On rehabilitation and bankruptcy" on March 7, 2014

and it was proposed to declare in the new edition Article 1 of the Law of Republic of Uzbekistan "On bankruptcy" (purpose of the law).

The judicial sanitation is applied to legal entities, including non-profit organizations, organizations that are provided from the budget (theoretically), individual entrepreneurs, is not applied to liquidated and non-current debtors, as well as citizens.

Through analysis Article 17 of the Insolvency statut of Germany, Article 3 of Chapter 2 of Bankruptcy Act of Finland and Article 6 of Chapter 1 of the Act of Restructuring of enterprises of Finland, Article 9-10 of the Law of the Republic of Belarus "On economic insolvency (bankruptcy)", Article 9-10 of the law of the Republic of Kazakhstan "On rehabilitation and bankruptcy" with the analysis of Articles 4, 5, 156 of the Law of Republic of Uzbekistan "On bankruptcy", were made proposals for clarifying the signs of insolvency, which are the conditions for the initiation of the bankruptcy case.

As a result of the study of the legislation of foreign countries (Germany, Finland, Kazakhstan), it is justified that it is possible to initiate of bankruptcy case aim of preventing debtor's bankruptcy, protection from creditors and timely remedial action even on the basis of the danger of insolvency, the danger of insolvency is closely related to the immediate judicial sanitation and the necessity of inclusion of relevant norms into the current legislation.

In the second chapter of the dissertation entitled "**The procedure, basis and legal implications of the application of judicial sanitation**", were analyzed the legal aspects of the application of judicial sanitation, the specificity of legal regulation of judicial sanitation measures, the interaction of judicial sanitation and external management procedures and their optimization.

As long as the protection of civil rights by the court is enshrined in the legislation, whether the person is a debtor or a creditor, this right belongs to everyone. It is the right of every participant of civil circulation to ask the court what rights have been violated and how to restore it, just as the person chose and appealed to the court about rehabilitation of the debtor or to make a bankrupt. Our current legislation, however, provided that to the debtor and to the creditor in the presence of signs of insolvency with right to ask the court to find the debtor as a bankrupt.

Through the analysis of the indicator resolving insolvency in the report of "Doing business" and legislation of Japan, South Korea, Finland and Kazakhstan on the solution of insolvency, as well as the right to apply to the court about finding as a debtor's bankrupt, also with the right to submit an application to the court with the request to apply for judicial sanitation with the application for the initiation of insolvency case, the proposals were put forward that the debtor could be found as a bankrupt or asked to apply for judicial sanitation.

The main goal of applying to the court about judicial sanitation is to identify and solve the economic problems of the debtor in time. The sooner the debtor's insolvency is determined and effective measures are taken for a short

period of time to eliminate it, the more time the creditor demands will be satisfied, the more entrepreneurial activity of the debtor will be maintained.

Whether the court date of application or the finding of the debtor as a bankrupt is asked from the court, after the submission of the application, there are three systems in the practice of world legislation on the conduct of judicial proceedings. The first is the "single entry" system, in which the bankruptcy case begins with the "neutral" procedure (observation). Such a system is expressed in the legislation of Russia, France, Uzbekistan. The second system provides for the commencement of the bankruptcy business on the basis of the provision of liquidation procedure (Germany, the Republic of Belarus), while retaining the opportunity to restore the solvency of the debtor. This system can also be called "entry system to liquidation procedure". And finally, in the third system is applied either liquidation procedure, or procedure restoration solvency of the debtor (USA). This system can be called "judicial sanitation and bankruptcy".

Analyzing the views of foreign experts (M.V.Telyukina, A.I.Belolikov) the the content of observation which the important procedure to the introduction of judicial sanitation was revealed, and it is justified that in connection with the applying of observation procedure on the exclusion of contradictory norms from the legislation and the amendments to some of them.

Based on the materials of the court practice, it is argued that after the initiation of the bankruptcy case, it is not impossible to restore the solvency of the debtor outside the will of the creditors. It is necessary to remove from the legislation the provisions relating to the introduction of judicial sanitation outside the will of the creditors by the court.

In addition to it is also studied the right to apply by requesting the introduction of the judicial sanitation is not intended to be given to the debtor's founder or the owner of the property, to a third person. Debtor's consent is required to draw up judicial sanitation plan the debtor must apply by asking for the introduction of the judicial sanitation. If the application is accompanied by documents on the analysis of the judicial sanitation plan and the financial situation of the debtor, it is noted that the economic court may introduce the court date with a ruling on the admission of the application to the proceedings and appoint the sanitation administrator, the need to enter into the legislation.

The task of presenting the final report to the court about the completion of the court date or the expiration of the term is based on the transfer to the sanitation administrator.

During the judicial sanitation, it is possible to restore the solvency of the debtor by re-organization, economic recovery, organizational recovery, the application of measures of recovery using legal measures.

Opinions were put forward on procedure judicial sanitation aimed at restoring the solvency the invalidity of the debtor's transactions in the mandatory execution and the need to introduce into the legislation the provisions relating to the legal status of the contracts concluded by the debtor, the effective use of methods of eliminating debts, ensuring the fulfillment of

obligations. For restoring the solvency, except as provided in the Civil Code of the Republic of Uzbekistan the proposals were made on the invalidation of the relevant agreements

The liquidation of the powers of the debtor's management bodies and the dismissal from the duties of the debtor's head are manifested as the main factor that distinguishes the external management from the judicial sanitation. The purpose of both the two procedures is the recovery of the solvency of the debtor. In the experience of developed countries, one procedure is used to rehabilitation of the debtor. Combining two procedures as a single procedure serves to shorten existing norms and make the law more understandable. The issue of liquidation of the powers of the debtor's management bodies and dismissal from the duties of the debtor's head should be considered and resolved by the meeting of creditors.

In the second chapter of the dissertation entitled "**Improving the legal regulation of judicial sanitation as an effective means of satisfying creditors' requirements**", were scientific-theoretically and practically analyzed the problems of ensuring the rights and interests of creditors, debtor founders (participants) or property owners during the period of judicial sanitation, judicial practice concerning the conduct of judicial sanitation and improving the activities of the judicial administrator (sanitation administrator). Since all measures to be taken in the judicial sanitation are aimed at satisfying the requirements of creditors, procedure is also conducted with the consent of creditors. Even when debtor applies for the introduction of judicial sanitation, the plan of judicial sanitation should be approved by the creditors, after the case is filed, the judicial sanitation is applied on the basis of the decision of the creditors' meeting. The right to decide on the introduction of a judicial sanitation is given to the meeting of creditors.

In the paragraph 46 of Chapter IX (resolving insolvency) of Annex 1 of Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On measures to improve the rating of the Republic of Uzbekistan in the annual report of the World Bank and International Finance Corporation "Doing business", are stated amendments and additions to the legislation on categorize creditors, approving the plans of judicial sanitation and external management, separate review of votes of each categories of creditors.

Rules related to the categorization of creditors in Article 1 of the law of the Republic of Kazakhstan "On rehabilitation and bankruptcy" on March 7, 2014, Article 13 of the Insolvency statut of Germany are specified, creditors of the same category are distributed to five groups. In the report of "Doing business" the plan of judicial sanitation should be adopted not by the votes of all creditors, but by the votes of the first group (creditors on liabilities with collateral) and second group (not provided with collateral) more than half of the creditors of the who voted at the same time. Based on these, it should be said that the plan of judicial sanitation is approved only by certain categories of creditors.

If there is not enough votes collected for the decision of the general meeting to apply to the first meeting of creditors with a request for the introduction of a judicial sanitation, any founder (participant) wishing to submit such a request can independently apply as a third person, taking into account the fulfillment of obligations. It is justified that need to legal regulate the actions aimed at rehabilitation of the debtor by the use of methods of ensuring the fulfillment of obligations by the founders (participants) of the debtor or the owner of the property.

The author came to conclusion that it is logical to take separate judicial documents on the beginning and end of the transaction in the bankruptcy case, the importance of determining the stage at which it is necessary to take a final decision within the framework of the bankruptcy case, the main purpose of the legislation on insolvency is to fully and fairly satisfy the requirements of the creditors. The fact that the debtor's bankruptcy can not be a final stage, the debtor is recognized as a bankrupt indicates the beginning of a long-standing process. When the requirements of creditors are fully satisfied or the activities carried out to meet the requirements of creditors do not give a result, the bankruptcy case is to be completed and it is advisable to make a decision. Based on these, proposals for clarification on the documents that will be adopted in bankruptcy case have been put forward.

According to the current legislation, the court can introduce a court date beyond the will of creditors. In court, the legitimacy of the decision of the meeting of creditors can be considered, if it is necessary to clarify the necessary facts (reporting, participation in the vote, the number of votes), then the decision of the meeting of creditors will be appealed to the court about finding it invalid. However, it is concluded that the court should maintain neutrality in the matter of the choice of funds and approve the decision made by the meeting of creditors.

The restoration of the debtor's solvency during the period of the judicial sanitation is on based on for liquidation of proceedings, the proceedings can not be terminated until the creditors' demands are satisfied.

Given the fact that the number of bankruptcy cases in economic courts is increasing from year to year, there is a need to establish strict norms on the activities of judicial administrators. It was concluded that from the current legislation it is necessary to draw up rules related to the court asks the candidate for the judicial administrators, and the norms aimed at transferring the obligation to choose a candidate and submit it to the court to the applicants. It also makes sense to expand its functions without improving the norms aimed at protecting and encouraging the sanitation administrator. The dismissal of the debtor's head or the appeal to the court about this is not the protection of the rights of the judicial administrators. On the contrary, in Article 19 of the Bankruptcy Act states the civil liability of the judicial administrators, in which it is stipulated that the court shall compensate for the damage incurred in the event of damage to the debtor, creditors and third parties in the event of non-performance of the duties of the judicial administrators or in the event of non-performance of the duties. Proposals have been made on the responsibility of

persons who have hindered the activities of judicial administrators in accordance with the procedure established by law.

In order to restore the solvency of the debtor and to satisfy the requirements of creditors, it is necessary to introduce the provisions on payment of additional fees into the current legislation in order to encourage the judicial administrator, in particular the sanitation administrator.

CONCLUSION

As a result of the research on improving of judicial sanitation as a bankruptcy procedure, having theoretical and scientific and practical significance:

1. It became possible to give the definition of the sanitation and the judicial sanitation as follows:

"**Sanitation** is a system of financial, economic, technical, production, organizational and legal measures aimed at preventing the bankruptcy of a debtor and restoring its solvency."

"**Judicial sanitation** is a procedure aimed at restoring the solvency of the debtor in the insolvency case ".

2. Enterprises that temporarily lose their solvency, unable to meet the requirements of creditors for a certain period, will be restored to health without being found as bankrupt.

3. The introduction of the concept of "bankruptcy" in relation to all relations with insolvency reduces the possibility of applying a court date that is dependent on it. Since the concept of insolvency has a wider meaning than the concept of bankruptcy. It was proposed to use the words "insolvency" in the name of the law, in the name of the case to be seen in court, in the name of the relevant competent authority and give them the following definition in Article 3 of the Bankruptcy Act:

"**Insolvency** – the inability of the debtor to meet the requirements of creditors on monetary obligations and (or) to fulfill his obligation on mandatory payments."

"**Bankruptcy** is the application procedure liquidation by the economic court, which serves as the basis for its liquidation in relation to the debtor."

4. Taking into account the recommendations and instructions given by the World Bank and the UN Commission on international trade law (UNCITRAL), the general provisions of the Civil Code of the Republic of Uzbekistan and the experience of foreign countries, it was proposed in the new edition adopt the law of the Republic of Uzbekistan "On insolvency".

5. On the basis of the analysis, the following scientific-doctrinal definition of the insolvency (bankruptcy) law was given:

"**Insolvency (bankruptcy) law** is the sum of legal norms related to the full and fair satisfaction of creditors' requirements by giving the debtor the opportunity to restore his solvency, if such an opportunity does not exist, the debtor's property between creditors ".

6. Analyzing the norms laid down in the special laws of Germany, Japan, Korea, Russia and Uzbekistan on insolvency, it was proposed to clarify the following article 1 of the law of the Republic of Uzbekistan "On bankruptcy":

"This law regulates the relations that arise in the case of insolvency in order to meet the requirements of creditors, either to restore the solvency of the debtor in the case of insolvency, or to find it as a bankrupt, as well as to establish the procedure for pre-trial sanitation."

7. The judicial sanitation can be applied to the following persons:

- legal entities, including non-profit organizations, organizations that are provided from the budget (theoretically);
- individual entrepreneurs.

The judicial date is not introduced to the debtor, who is being liquidated and who is not present, as well as to citizens (debts in citizens are being restructured).

8. The date of the court was justified by the fact that in the presence of signs of insolvency the debtor and the danger of default was introduced, and in accordance with the norms provided for by the legislation of Finland, Germany, Belarus, Kazakhstan, it was proposed to state the following article 4 of the law of the Republic of Uzbekistan "On bankruptcy" :

"Article 4. Signs of insolvency

The presence of the following cases in the debtor is recognized as signs of insolvency:

- failure to meet the requirements of creditors on monetary obligations and (or) inability to fulfill their obligations under mandatory payments;
- within three months from the date of the commencement of the obligation, and for enterprises that make up the city and are equated with it – non-fulfillment of obligations within six months;
- the total requirement is at least three hundred times the amount of the minimum wage in relation to the debtor legal entity, five thousand times the amount of the minimum wage in relation to the enterprises that make up and equalize to city of the debtor, at least twenty times the amount of the minimum wage in relation to the individual entrepreneur

If there is a possibility that signs of insolvency in the debtor will occur within the next twelve months, this is recognized as a danger of insolvency.

The provisions contained in the first and second parts of this article do not apply to cases of insolvency law in a simplified procedure.

9. It was based on the fact that the report of "Doing Business" contained an indicator of insolvency, the existence of conditions for the provision of the right to apply to the court for the recovery of the debtor to the creditor and the debtor, as well as analyzing the legislation of Japan, South Korea, Finland and Kazakhstan, together with the application to the court accordingly, it was proposed to supplement Article 35 of the law of the Republic of Uzbekistan "On Bankruptcy" with the second part as follows:

"With the application for the initiation of a case on insolvency, the economic Court will ask the debtor to apply for a court date or to find the debtor as a bankrupt."

10. In connection with the introduction of the observation procedure, which is an important stage in the application of the judicial date, the rules on appointment of observation with the finding on admission to the Proceedings of the application for the purpose of optimization of contradictory norms, which are contained in articles 45,48,62 of the law of the Republic of Uzbekistan "on Bankruptcy".

11. Judicial practice on the application of the court date indicates that in the introduction of the court date, it is necessary to obtain the consent of creditors and reduce the initiative of the court. In this regard, Article 75 of the law of the Republic of Uzbekistan "On Bankruptcy" proposed to bypass the meeting of creditors from the third part and issue norms related to the application to the court, directly asking for the introduction of the court date. The puddle after the observation should be determined by the meeting of creditors, and the court should keep its neutrality in the choice of the puddle.

12. It was proposed to clarify article 76 of the law of the Republic of Uzbekistan "On bankruptcy" aimed at legal regulation of the judicial sanitation as follows:

"The court date is introduced by the economic Court in accordance with the decision of the meeting of creditors (the decision to apply to the economic Court with a request for the introduction of the court date).

In the decision of the meeting of creditors to apply to the economic Court with a request for the introduction of a judicial date, the candidate of the sanitation administrator is indicated.

In the provision of the economic court on the introduction of the judicial date, the appointment of the sanitation administrator and the amount of remuneration paid to him are indicated.

A complaint can be filed (protested) against the ruling of the economic Court on the introduction of the judicial date. The filing of a complaint (protest) over this finding will not stop its execution.

The duration of the court date is determined by the court in accordance with the court date plan. In accordance with the decision of the meeting, the court can impose this period not exceeding six months based on the petition of the sanitation administrator.

If the application for the initiation of a case on insolvency is accompanied by a court date plan and documents on the analysis of the debtor's financial situation, the economic Court may introduce a court date with a ruling on the admission of the application to the proceedings and appoint a sanitation administrator".

13. The task of presenting the final report to the court about the completion of the judicial date or the expiration of the term is to be given to the sanitation administrator in accordance with the purpose.

14. Measures to restore the solvency of the debtor during the judicial sanitation include the following:

- reorganization (the transfer of the debtor's business in whole or in part to one or more legal entities, the sale of part or all of the debtor's property, the application of forms of reorganization of legal entities);

- economic recovery (re-specialization of production, closure of norentabel production);

- organizational recovery (replacement of the debtor's head, suspension of its activities, expansion of the functions of the sanitation administrator);

- recovery with the use of legal means (collection of debts, finding transactions concluded contrary to the interests of the debtor invalid, ensuring the continuation of the execution of the debtor's contracts, refusal of the debtor's request in favor of someone, fulfillment of the obligations of the debtor by third parties, placement of additional shares of the debtor).

15. Taking into account the experience of foreign countries, in order to restore the solvency of the debtor during the judicial sanitation and to satisfy the requirements of creditors, it was proposed to introduce provisions relating to the invalidity of the debtor's transactions and the legal status of the contracts concluded by the debtor into the current legislation.

16. It is based on the fact that the external management and judicial sanitation units should not be separate, it is desirable to combine them as a single procedure, which in turn can give an opportunity to reduce the norms of the law, simplify the processual processes. When these procedures are combined as a single procedure, it includes the norms of the following content: the procedure for the introduction of the court date; the procedure for ensuring the fulfillment of the obligations of the debtor; the consequences of the introduction of the court date; the legal status of the sanitation administrator, his rights and obligations; the court date plan; measures to restore the solvency of the debtor; the report of the sanitation administrator; the schedule of repayment of debt and the procedure for satisfying the creditors' requirements; the procedure for the completion and premature termination of the judicial sanitation.

17. The recommendations and guidelines issued by the World Bank and the UN Commission on international trade law (UNCITRAL), the categorization of creditors in the approval of the judicial review plan taking into account the experience of foreign countries, the judicial review plan was justified not by the votes of all creditors, but by the votes of the creditors who were provided.

18. Law of the Republic of Uzbekistan "on Bankruptcy" with the purpose of encouraging judicial administrators when the ability to pay the debtor is restored and the requirements of creditors are satisfied.

It was proposed to supplement the Article 22 with the following second and third parts:

"In the case of insolvency, the court administrator will be charged an additional fee from the debtor's account when the debtor's solvency is restored and the creditors' demands are fully satisfied.

An additional fee to the court administrator is paid from the account of the debtor's property based on the decision of the meeting of creditors in the following cases:

1) when the return of the acquired property and finding of the invalid transactions is achieved as a result of the activities of the sanitation administrator and liquidation administrator:

to the liquidation administrator – in the amount of two percent of the amount received from the return of the property, aimed at satisfying the requirements of creditors;

to the sanitation administrator – in the amount of up to three percent of the valuation value of the returned property;

2) when debts are levied:

to the liquidation administrator – in the amount of up to two percent of the amount directed and levied to meet the requirements of creditors;

to the sanitation administrator – an amount up to three percent of the amount of such borrowed.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc.27.06.2017.Yu.22.01 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ
УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ ТАШКЕНТСКОМ
ГОСУДАРСТВЕННОМ ЮРИДИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ХУДАЙБЕРГЕНОВ БЕХЗОД БАХТИЁРОВИЧ

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СУДЕБНОЙ САНАЦИИ КАК
ПРОЦЕДУРЫ БАНКРОТСТВА**

12.00.03. – Гражданское право. Предпринимательское право.
Семейное право. Международное частное право

АВТОРЕФЕРАТ
диссертации доктора философии (PhD) по юридическим наукам

Ташкент – 2019

Тема диссертации доктора наук (PhD) зарегистрирована в Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан за B2017.3.PHD/Yu93.

Докторская диссертация выполнена в Ташкентском государственном юридическом университете.

Автореферат диссертации размещен на трех языках (узбекском, английском и русском (резюме)) на веб-странице Научного совета (www.uwed.uz) и Информационно-образовательном портале «ZiyoNET» (www.zionet.uz).

Научный руководитель:	Синдаров Комил Ойдинович доктор юридических наук
Официальные оппоненты:	Рустамбеков Исломбек Рустамбекович доктор юридических наук, доцент Азизов Худойкул Тожиевич кандидат юридических наук, доцент
Ведущая организация:	Университет мировой экономики и дипломатии

Защита диссертации состоится 9 августа 2019 г. в 14:00 часов на заседании Научного совета DSc.27.06.2017.Yu.22.01 при Ташкентском государственном юридическом университете. (Адрес: 100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, 35.). Тел.: (99871) 233-66-36; факс: (998971) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

С докторской диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Ташкентского государственного юридического университета (зарегистрирована под № 879), (Адрес: 100047, г. Ташкент, ул. А.Темура, 13. Тел.: (99871) 233-66-36).

Автореферат диссертации разослан 26 июля 2019 г.
(протокол реестра № 3 от 26 июля 2019 г.).

Н.С.Салаев
Председатель Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, доцент

Б.Т.Мусаев
Секретарь Научного совета по присуждению ученых степеней, доктор философии (PhD) юридических наук

Н.Ф.Имомов
Председатель Научного семинара при Научном совете по присуждению ученых степеней, доктор юридических наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (Аннотация докторской диссертации)

Целью исследования является разработка предложений и рекомендаций, направленных на совершенствование правового регулирования судебной санации как процедуры банкротства, а также повышение эффективности практики их применения.

Объектом исследования является система отношений, связанных с применением судебной санации как процедуры банкротства.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

обоснована необходимость предоставления информации о финансовом положении должника кредиторам и возможность оспаривания решения о признании должника банкротом;

обоснована необходимость признания недействительными сделок, заключенных до возбуждения дела о банкротстве в целях оздоровления должника, которые приводят к тому, что один кредитор, превосходит других кредиторов;

обоснована необходимость адаптировать понятие банкротства к международным стандартам в целях внедрения понятия неплатежеспособности в отношениях, связанных с удовлетворением требований кредиторов;

обосновано введение и проведение судебной санации в соответствии с решением собрания кредиторов и планом судебной санации, который должен быть одобрен кредиторами определенных категорий.

Внедрение результатов исследования. На основе научных результатов, полученных по исследованию совершенствования судебной санации как процедуры банкротства:

предложение, связанное с совершенствованием защиты прав кредиторов, предоставлением информации о финансовом положении должника любому кредитору в течение десяти дней с момента получения его письменного запроса, предоставлением кредитору права оспорить решение о признании должника банкротом, рассматриваются в порядке, установленном частью третьей статьи 19, частью третьей статьи 51 Закона Республики Узбекистан «О банкротстве» (Акт Комитета по бюджету и экономическим реформам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан от 31 мая 2019 года №04/1-06-76). Эти предложения послужили правовому регулированию предоставления кредитору информации о финансовом положении должника и его деятельности, и восстановлению нарушенных прав лиц, участвующих в деле о банкротстве;

предложение, о том, что при разработке законопроекта о внесении изменений и дополнений в Закон Республики Узбекистан «О банкротстве» были использованы предложения по правовому регулированию признания сделок недействительными, которые привели бы к тому, что один кредитор, заключенный до возбуждения дела о банкротстве в целях оздоровления должника, превзошел других кредиторов (Акт Государственного комитета Республики Узбекистан по содействию приватизированным предприятиям и

развитию конкуренции от 28 сентября 2018 года №2308/04-16-2). Эти предложения служат для восстановления платежеспособности должника в деле о банкротстве и обеспечения удовлетворения требований кредиторов;

предложения, связанные с приведением понятия банкротства к международным стандартам, были использованы при разработке проекта Закона Республики Узбекистан «О неплатежеспособности» (Акт Агентства Республики Узбекистан по управлению государственными активами от 29 марта 2019 года № 1061/03-23). Эти предложения служат правовому регулированию использования понятия банкротства в тех случаях, когда применяется подход к применению понятия неплатежеспособности к отношениям, связанным с оздоровлением должника и признанием его банкротом, и прекращением;

предложения по разделению кредиторов на категории и отдельному расчету голосов каждой группы кредиторов при утверждении плана судебной санации или внешнего управления, упрощению сроков проведения процедур банкротства были использованы при разработке проекта Закона Республики Узбекистан «О неплатежеспособности» (акт Агентства Республики Узбекистан по управлению государственными активами от 9 января 2019 года № 1061/03-23). Эти предложения приведут к справедливому разрешению конфликта интересов кредиторов, защите прав и интересов должника в деле о банкротстве.

Объем и структура диссертации. Диссертация состоит из введения, трех глав, заключения, списка использованной литературы и приложений. Объем диссертации составляет 145 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I часть; I part)

1. Худайбергенов Б.Б. Суд санациясининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш масалалари. Монография // Масъул муҳаррир: ю.ф.д., проф. К.О.Синдаров. – Тошкент: ТДЮУ нашриёти, 2018. – Б. 270.
2. Худайбергенов Б.Б. Тўловга қобилиятсизлик тўғрисидаги қонун ҳужжатларини такомиллаштириш. Ахборот-таҳлилий материал // Масъул муҳаррир: ю.ф.д., проф. К.О.Синдаров. Тошкент: ТДЮУ нашриёти, 2018. – Б. 768.
3. Худайбергенов Б.Б. Банкротликка оид қонунчилик қарздорни иқтисодий тиклашга хизмат қилсин // Ҳуқуқ ва бурч. 2016. №9. – Б. 54-57. (12.00.00; №2).
4. Худайбергенов Б.Б. Тўловга қобилиятсиз қарздор санация объекти сифатида // Ҳуқуқ ва бурч. 2017. №7. – Б. 58-61. (12.00.00; №2).
5. Худайбергенов Б.Б. Тўловга қобилиятсизлик – уни ҳал қилишга оид ҳуқуқий масалалар // Ҳуқуқ ва бурч. 2018. №10. – Б. 38-41. (12.00.00; №2).
6. Худайбергенов Б.Б. Ўзбекистоннинг банкротлик тўғрисидаги қонунчилиги: тарихий-қиёсий таҳлил // Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди ахборотномаси. 2016. №7. – Б. 24-27. (12.00.00; №3).
7. Худайбергенов Б.Б. Банкротлик жараёнида тадбиркорлар ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг ўзига хос хусусиятлари // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. 2016. №2. – Б. 35-38. (12.00.00; №9).
8. Худайбергенов Б.Б. Банкротлик тўғрисидаги қонунчилик: реабилитация ва тугатиш // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. 2017. №2. – Б. 44-47. (12.00.00; №9).
9. Худайбергенов Б.Б. Ҳаракатлар стратегиясида санация // Фалсафа ва ҳуқуқ. 2017. №1. – Б. 9-13. (12.00.00; №13).
10. Худайбергенов Б.Б. Правовое регулирование процедуры наблюдения в деле о банкротстве // Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университетининг ахборотномаси. 2017. № 3. – Б. 121-124. (12.00.00; №8).
11. Худайбергенов Б.Б. Банкротлик тўғрисидаги ишда жиноий жавобгарлик ва ҳуқуқий ҳолат // Ўзбекистон Республикаси Олий судининг ахборотномаси. 2017. №4. – Б. 20-25. (12.00.00; №10).
12. Худайбергенов Б.Б. Суд санациясини ҳуқуқий тартибга солиш масалалари // Иқтисод ва ҳуқуқ. 2017. №8. – Б. 28-30. (12.00.00; №3).
13. Hudaibergenov B.B. Issues of legal regulations of judicial rehabilitation as a bankruptcy procedure in Republic of Uzbekistan // India, International Journal of Advanced Research (2016). Volume 4, Issue 6. – P. 1314-1316. (Impact factor 7 №23).
14. Худайбергенов Б.Б. Вопросы правового регулирования судебной санации как процедуры банкротства в Республики Узбекистан // Россия,

Право и бизнес. Приложение к журналу «Предпринимательское право». 2016. №3. – С. 34-37.

15. Hudaibergenov B.B. Overview of Uzbekistan's Bankruptcy Law // Portugal, European Journal of Academic Essays. 2017. 4(3). – P. 50-52.

16. Hudaibergenov B.B. Legal aspects of judicial rehabilitation in a bankruptcy cases: legislation of Uzbekistan // Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Economy. Zarządzanie. Państwo i Prawo. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki. – Warszawa: Diamond trading tour, 2017. – P. 89-93.

17. Hudaibergenov B.B. Legal basics of completion and early termination of judicial rehabilitation as a bankruptcy procedure // Современное состояние и тенденция развития законодательства Республики Таджикистан и стран СНГ. Материалы Четвертой Международной научной студенческой конференции, посвященной Году молодежи. – Душанбе: РТСУ, 2017. – С. 569-572.

18. Худайбергенов Б.Б. Суд санациси таомилининг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш. «Тадбиркорлик қонунчилигини такомиллаштириш масалалари» номли республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2015. – Б. 194-197.

19. Худайбергенов Б.Б. Корхоналар фаолиятини молиявий соғломлаштиришнинг ҳуқуқий асослари // «Низоларни ҳал этишнинг муқобил усулларини ривожлантиришнинг долзарб масалалари» мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2016. – Б. 182-186.

II бўлим (II часть; II part)

20. Худайбергенов Б.Б. Банкротлик таомиллари тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватласин // Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси қабул қилинганлигининг 20 йиллигига бағишланган «Фуқаролик ҳуқуқини такомиллаштиришнинг долзарб масалалари» мавзусида халқаро давра суҳбати мақолалар тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2017. – Б. 346-350.

21. Худайбергенов Б.Б. Судгача санация қилиш тушунчаси ва моҳияти // «Тадбиркорлик субъектлари фаолиятини ҳуқуқий тартибга солиш ва уни бошқариш масалалари» номли илмий мақолалар тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2015. – Б. 40-45.

22. Худайбергенов Б.Б. Қишлоқ хўжалиги корхоналарини санация қилишнинг ҳуқуқий табиати // «Аграр қонунчилигини такомиллаштириш масалалари» мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2016. – Б. 208-211.

23. Худайбергенов Б.Б. Санациянинг ҳуқуқий ва иқтисодий аҳамияти // «Тадбиркорлик қонунчилигини такомиллаштириш масалалари» номли республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2015. – Б. 82-85.

24. Худайбергенов Б.Б. Бозор муносабатлари шароитида санациянинг назарий ва ҳуқуқий тавсифи // «Суд-ҳуқуқ ислохотлари шароитида Ўзбекистон Республикасининг хўжалик процессуал қонунчилигини такомиллаштириш масалалари» мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2016. – Б. 159-164.

25. Худайбергенов Б.Б. Сохта банкротлик, банкротликни яшириш ва қасддан банкротликка олиб келиш аломатларини аниқлаш қоидаларини такомиллаштириш // «Замонавий илм-фан ютуқлари – тараққиётнинг муҳим омили (юридик фанлар мисолида)» мавзусида республика илмий-назарий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2017. – Б. 246-252.

26. Худайбергенов Б.Б. Банкротлик ишида корпоратив бошқарувни тартибга солишнинг ҳуқуқий жиҳатлари // «Акциядорлик жамиятларида корпоратив бошқарувни ҳуқуқий тартибга солиш: миллий ва хорижий тажриба» мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2017. – Б. 108-112.

27. Худайбергенов Б.Б. Санация ва коррупция // «Одил судловнинг коррупцияга қарши курашдаги роли ва аҳамияти» номли республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2015. – Б. 265-267.

28. Худайбергенов Б.Б. «Тўловга қобилиятсизлик» тушунчаси ва унинг банкротликни ҳуқуқий тартибга солишдаги аҳамияти // «Гадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш ва хусусий мулкни ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштиришнинг назарий ва амалий масалалари» мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2017. – Б. 164-170.

29. Худайбергенов Б.Б. Правовое регулирование банкротства трансграничных групп компаний // «Ташқи иқтисодий фаолиятни ҳуқуқий тартибга солишнинг долзарб масалалари» мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДЮУ. 2017. – Б. 181-185.

30. Худайбергенов Б.Б. Банкротлик тўғрисидаги қонунчилик мақсадига доир илмий қарашлар // Жамият ва ҳуқуқ. 2017. ТДЮУ. № 1. – Б. 181-184.

31. Худайбергенов Б.Б. Банкротлик тўғрисидаги ишда суднинг роли // Жамият ва ҳуқуқ. 2018. ТДЮУ. № 3. – Б. 104-108.

32. Худайбергенов Б.Б. Тўловга қобилиятсиз қарздорнинг кредиторлик ва дебиторлик қарзларини ундиришда прокурорнинг роли // Юридик фанлар ахборотномаси. 2017. №1. – Б. 146-150.

33. Худайбергенов Б.Б. Вопросы правового регулирования судебной санации как процедуры банкротства в Республике Узбекистан // Ҳуқуқий тадқиқотлар журналі. 2017. №2. – Б. 52-61.

Автореферат «Юридик фанлар ахборотномаси» журнали тахририятида
тахрирдан ўтказилди (10.07.2019 йил).

Босишга рухсат этилди: 17.07.2019.
Бичими: 60x84 1/8. «Times New Roman»
гарнитурда рақамли босма усулида босилди.
Шартли босма табоғи 2,7. Адади:100.
Буюртма: № 47
100060, Тошкент, Я. Ғуломов кўчаси, 70.

«TOP IMAGE MEDIA»
босмаҳонасида чоп этилди.